

Ma'z Êst

Homarê 8

Kelhorî

Gorani

Sorani

Lek

Kurmanci

Lur

Zazaki

Editor : Abdullah CELIK (Tari LOLA)

Genel yayın sorumlusu : Abdullah CELIK

Graphic (Design) : Ma'z Êst

Ma'z Êst dergisinin bir yayın çizgisi olmakla beraber tüm yazarlarımız kendi makaleleri ve yazılarından sorumludurlar.

Ma'z êst dergisi dilde bir fikir birliğidi

Nişttox :

Sarê Xêylon - <i>Tari LOLA</i>	1
Erdlerz senî bena ? – <i>Ma'z Êst Analyse</i>	3
Heskerdiş Raşayı – <i>Mahmut ARIS</i>	6
Zazon o wendekaron – <i>Ronahî DEMSAL</i>	7
Yad Ewas (Yadin Paşa) Kiştîş Emîn Ehmêd (Emîn Remûn) – <i>Yasil LEK</i>	10
Derdê Mîrûn – <i>Îrfan KAYA</i>	14
Hard Lerza Varto-Gıngım' de – <i>Ali KIZILGEDİK</i>	15
NASA Ha Vona Se – <i>Ma'z Êst Analyse</i>	16
Felaketê sulî Asmîn	17
Mars o Asîmen Di Ha Sebena – <i>Apo ZUVERIC</i>	18
Niştîş Behîstun çînêw ? – <i>Zazê MAHABADÎ</i>	19
Şahê Maron – <i>Zazê MAHABADÎ</i>	21
Sumerîyon (Sümerler)	22
Bawerî – <i>Burhan ISMAİLOGULLARI</i>	27
Ayendê pê geyaluna nîyena pîyera – <i>Sırrı BUKEBUDRAC</i>	31
Azarîyê Nato Yê Îsveç O Fînlandîya – <i>Yucel BARAKAZÎ</i>	32
Pêdima – <i>Nevzad VALÊRÎ</i>	35
Bîyografi Sohrab Sepehrî - <i>Nevzad VALÊRÎ</i>	36
Lawika Memikê Kulavî – <i>Kamer SOYLEMEZ</i>	37
Zonabîyayîş (Ayabîyayîş) – <i>Selim BALUKEN</i>	39

Sarê Xêylon

Raştê rî êrdona, bîn asmîmenon da qêdê qêdê dêc, darb, trajedî, merg êstî. Rêrê kıştê ma ra vîyerên, rêrê eyî darb o dêc mabı xub xuyê, rêrê vîyertê (Geçmişimiz) ma yê. Guerê eyî merdîm'og eyî dêc, trajedî, kıştış o merg dî, eyî rî yo hafızawa layşın o bêkna wahar qesasa. La ewı'og guweştarî ken o guweş non ser, guwerê yî yo fistonık, yo hekîyat bêkna bêkna...

Ma va se ; kom gê darbê kom bizon...

Ek şıma darbê "Sarê Erbon" bizonênê, nî şıma honê Sarî Gelînê Armînîyon, nî Ezo Gelînê Tırkon, nî Roza Luxburg, nî yonê wasvesı guwestarî nikerdê.

Sarê Erbon qezê Palî dewê Xelon dî ciwyênê, qicon Xelîl ra barixê Êrbon ra bî. 1925 dı yeskerdış Şex Seîd dı dewê Xêlonîz cê xu girotîb o dest dabı azadîyê yesbîyayîs Şêx Seîd.

Sê eyî dewon bînon Xêlon'ız amêb rijnayîş o vêşnayîş. Vatê Hec Husên Êlîyon guwerê "lêr ez hama heşt serêbîo, kom kışya bı, kom mend ez nozon, la ma va ma xu pawê, êra ma pîyer remê şî kuê Qerqat. Kuê Qerqat ma pawen"...

Çomyêrd, qîç (Doman) extîyar pîyer zulîm verd remêb o şî bî Qerqat, dewıd zaf toyn tên mendî bî. Yın ra yew Sarê Êrbon bî.

Sarê Êrbon şıma yenı (Çeşme) ra awk kırışena, awkê Xêlon omnon rêsê finena çoy sarê. Qabax o vîyal şîyên tîe hewa ra o kê von hê mılmılyên o vendên Sar'ıd o von" Sarê meşu, rındê muşu, kafiron rahar girotî, şebatew meşu"...

Sarê Erbon rasena mêdon dew, ek çı vên. Zulımkaron dew vêşna o hê pawên yo gonî. Esker hesyen Sar o vernîyê yê gen. Sereskêr eskeron venden Sar'ıd o von "hê konca ın dewîç". Sar bîn çımon ra hof onyena Qerqat ra, hof hetê Şilomer ra hof onyena Kuê Spî ra. Zerê yê di êrd lerzen. Yo esker yesken xwi hêt yê ya şîer, la Sar kênê Xêlîla, xwi erzana per o gıştê xwı darena seleşkêr eskeron o tı ra şonatiê o vona "şıma kafiron ço verda, şıma kom kışt, kom vêşna, kom kot kue, şıma hamara hê gêrên kom". Sereskêr eskeron inqêde yo cewab nıpawen o zuar yîya şın o êmırdon, von "tepîşê"

Sarê Xêlon teslîm gên, deston yê giredon o gên torî yo cemsê êskerî pa bên. Vatın guere Sarê Xêlon yo bîrê yê'z torî Şex Seîd herm kerd bi o eskeron ınna zonênê. Sarê Xêlon êra esîr girotîbêbîya. Nîon şar ma Kırdon dı cînî namusa, semêd cînî comyerd ek wêxt yî amo xwe bıkiş, gê wehdê xwe bîar ca.

Ez nozon pa bêkna Sarê Xêlon'îz o qêde fikîrya, semêd birê xuyê qehremon gê cê çî bikerdyê, no ek xeber bıger yen teslîm ben.

Omnon'ib, germ Şubatî kuera qîlyênê, Qerqat di qîjî o mîlmılı kaşon ra amênê war, Koy Spî ra qeheron verd vor helyênê o Arî Qasîd ğellî tolê xu patyê. Eskeron Sar xu dîma kaşkerdê, Sar dî hîn hal nîmendîb, lîg yê hîn pêra dîm namênê. Hîn amêbî rasêb çem Murad, pîer qeflîyeb. Sereskêr emîr don o uca mola donî. Mola donî la zerê Sar ho qilyen...

Sarê Xêlon vêr xu dona Qerqat, kîstê luewon yêd yo wuyayîs limite yen war, zerrê yed şebat kaşon Şubatî kuentîe. Kom gê bizon xeyalon Saygund, Şilomer, Qerqat, Kuemmê Efendî, Berxone, Arî Qas, Mêdonek inkê senî hê vendên Sar'id. Tuyerê derî, Guwazyerê Mêdonêk, awkê yenî o mezêl Pîr Kubat... Ke von Xelîl vîlardê xu kerd'îb a o venda bi Sar'id.

Sarê ma onyena esker bîlêxu bu, yo fasal vênena o hêt hîşaron Murad a erzîena. Eyî lîng'îk qeflîyêb hîn çînîb, gîlawêç yê bîn qentê yê ra sê Firat o Tigrîs ermon yê ser hetona nîyonê yê amêb war, eskêr va "dur" la Sar qê Tirkî vîndena, ek şîma bîhesyênê pê, şîma watyê inna çî Peskufîya azad o xwesera. Sarê Xêlon erzîyena o rasena sêr hîsar Ruê Murad o pêser onyê Kuê Qerqatra ra o va" şîrê şar ma ra vacyê, Sar namus şîma bîn lîngon nîvîst" o bacî xwî vera da kuelon pîrîk xu Xelîl.

Ruê Murad vîlardê xu kerd'îb a. Sarê ma sê yo qebşê pemî en vernî ginê awkê Muradîr o bacî sê Gîlgamêş xuerî, hîna xuerî en xuerî ont xu. Kom gê bizon bêkna Guellê Golîndar ew wext quîl bî o xu rasna Sarê ma, kom gê bizon bêkna Şebat Şubatî eya ruc bî berz, kom gê bizon bêkna lawîkê Şarîk eya ruc Kuespîya tarîm gîrot, kom gê bizon Berxonera eya ruc horîes qerfîya kaşon bîeîmonon ra...

Ço nozon ! La ma va se ; Kom gê kom fehm bikir, hîm pê kom çîmona.

Ek şîma Sarê Xêlon bîzonênê şîma honê nî Sarî Gelîn, nî Ezo Gelîn, nî Roza Luxemburg, nî gueştarî nîkerdê...

Tari Lola

Erdlerz senî bena ?

Rî êrdona ruwec a verînak însôn amo viraştîş o hettona êr Êrdlerz estbîya, esta o hama benna. Êrdlerz bin êrd di di hebî blokonê êrd gi (Tabaq) yo bînon ra abiryayîş o rêsayîş ra yenna mêdon. Êrdlêrz, tualê êrd di (Yerkabuğu) qerfyayîş o şikitîş şeqon ra virazyên. Semêd innî sîsmîk yesbîyayîş (Hareket) recêf qerfîyayîş şeqon (Fay), tualê êrd di erdlerz ona ma vênayîş. Ek ma binêna kebşe bîyare ziwon, êrdlerz sêr tualê êrda dawasnayîş enerjî ra yena werte.

Çend qêdê êrdlerz êst ?

Rî êrdon a guwerê bîyayîş o mêdon kotîş hîrî qêdê êrdlêrz êst. Êrdlerz Tektonîk, Voljanîk o Ginapuryê (Çöküntü) êrdlêrz êstî.

Êrdlerz Tektonîj ; Zedone dinya di o welat ma di êrdlêrz gi yêni pêda êrdlêrz tektonîkî. Enerjî o kuwêr zerî bîn êrd ra peda ben o inni yesbîyayîş ra qilîryên.

Êrdlêrz Volkanîk ; Êrdlêrz volkanîk teqayîş yo kuê volkanîk ra yena pêda. Wulat ma di kue volkanîk gi aktîv nimêndî, eyêra êrdlêrz volkanîk pêda nibên. Êrdlêrz volkanîk gueerê êrdlerzon tektonîk hîna kê m qilîrayîş virazên. Îtalya o Japonya di in cis êrdlêrz zîyed ra pêda bên.

Êrdlêrz Ginapurye ; innî cis êrdlêrz, vengîne bîn êrdî ra pêda bên. Misal helyayîş kaparon, şikefton vengon o rasayîş hier ra pêda bên. Guwerê êrdlerzon tektonîk enerjî yin zaf kêmo o êra sê êrdlerzon tektonîk telefatî niverazyena.

Wulat ma di xetê êrdlerz ?

Tirkîya ha sêr hîrî heb xêton êrdlerz sera ruwenîşte. Xete zimî Anadolu, xetê ruecawî Anadolu ê xetê ruechilat Anadolu.

Xetê ruechilat Hetay, Osmanîye, Dîlok, Gurgum, Xarpet, Çolîg, Muş o hetona Erzîngon benna derg.

Xetê zimmî Anadolu, yonê qêde ma bîyar ziwon, xetê zimî xeta en zîed yesbîyayêya (Hareketli) o Guwelê Wan ra gena hetona Saroz kenna derg o pîyerê zimî Anadolu ra benna derg.

Xetê Ruecawî ; Têna yo şeq ra pêda nibena o letê letê ziyedra şeq inna xet êst. Xetê ruêcawî qayimê o letekerdiş şeqon guwere zaf tîyenonkotê o letê kerdêya.

Îna xet ; şeqê Fethîye, - Burdur, Gokova Grabenî xetê Knidos, Büyük Menderes Grabenî xetê Yavnsu, şeqê Küçük Menderes, Gedîz, Grabenî, Simav, Eskişehir xetê şeqê ruecawî Anadoluya.

Êrdlerz dinya di ên zîyed o qayim Japonya di yên mêdon. La Japonya senî eşkena êrdlerz di biciwuy.

Japonya dinyadi bêkna pîyerê dewleton o milletonra hîna zîyed êrdlerzra zîzar dîyu. Êra dewletê Japon inna tecrube ra xwi zaf kerdu hedre o haydalî. Qayimê êrdlerz Japonya o pêniyê êrdlerz di telefetî o mêrg yin di raştêz zaf kêmi arda mêdon. La inkê ma perse ; Japonya senî eşkena xwe inqêde hedire bikir ? "Newêyê (Yenilik), perwerderî, xelaton ra raşt vetiş"...

1. Kîyê gi êrdlerz di zixm senî virazyên

Japonya di kîyê gueerê qayimê êrdlerz yên viraştîş. Japonya di kîyê viraştîş hê bîn mehfîzê dewlet di o yo standart di yên viraştîş o mektêb, niweşxonê o pîyerê ofison ho zerrê inna standartîzê kanun di. Ma eşkênî vacê ma gi vonî "êrd lerz nikişen, kîyê kişen" in vatî pratîk yî Japonya di estu.

2. Mobîl Cominication

Japonya di pîyerê tîyefonon di sîstêm hîşarbeyayîş alarmê êrdlerz o tsunamî esta. Nizdîyê afaton 5 o 10 sanîye di alarnê sîstêm çoy kena hîşar o haydal. Japoya di tîyefon hela gi erdlerz bena alarm don puryê o "Jisnîn desu" "erdlerz esta" inqêde inson hîşarkên. Qê inqêde kên, cumkî her salîse wêxt êrdlerz di zaf qêmetlî o muhîma, Japonon inna tecrube zaf vaya girota o xwi vîra nikerda.

3. Tiron qayîm

Japonya di guwerê êrdlerz sensor taybeton ra ray o tîron amê viraştiş. Bêkna şima vonî çi êlaqa ! Japonya di rayonê en zîyed pê tîron virazyena, pîyerê Japonya pa in rayon tîronon giroto. În tîron wextok êrdlerz virazyena pê sensoron otomotîk yên vinarnayîş. 2011 di qayimê yî 9 gêrdîyer yo erdlerz virayê bî o inna erdlerzdi 27 hep tîron pê sayê in sensoron amê vinertiş o tek yo merdim nimerd.

4. Yohel di xeberdayîş

Japonya di wexto gi êrdlerz benna, pîyerê televizonon eya hiel kuwên xebardayîş êrdlerz o insononîr senî ardim ben eyî koordîne kênî Innî koordînation çinêw ; gê ço şîyer konca, konca hîna secirity esta, ardim ho ça...

5. Perwedeyî

Pîyerê mektebon Japonya di dersê tatbîqatê êrdlerz esta. Înna tatbîqat rêrê nî, tim virazyena o mufredatê mektebon di esta Êra Japonya di qîç (Doman) qicikê ra musên o bacî innî musayîş yin di ben yo ciwyayîş.

Heskerdış Raşayı

Pîseruntış çetın nîeb gereka.

Vatıb se Konfücüüs "yo rîyer dêrg'ir têna yo gum destpê kena" Êr ruêj hêwna çînû.

Ek Zazê xetê xuı bêluı nîkêr se, pîeser niunc mıl çotkerdış ben mejburi.

Heskerdış pê zêra ben, eg zêr nîer fehmkerdış xap kuen wertı, zê bıratîyê gelan, zê hepimiz kardeşiz. Eg zêr bıumîyên fehmkerdış yınra'z yoy vatîn ma bırêcê.

Ha bıratîyê dîn'iz, yo zuıra xêliek gırd'a. Hıenzaruna cuar niımê humê est, îtyara yen fêhmkerdış. Huma yo tênaw. Vatîn se pilun kalkun ma."Her kes adır ken bîn toqê xuı" ın vatı gera pê harf'un zêrinuna bınîs xuı mîlkêr Zazê.

Vênayışîr têna vînayê kê m yena, gera hîşiz bıb o bışuıxîl. Gelo îtîya'ra çı yen fehmkerdış ; veraruej (Başur) ıd mektebun medresund punc (5) zıunund ders dîyena, gelo kumyo zıun, kuırmuncî soranî erebkî türkmence suryanîyê. Qê Zazakî tê çînia ? Ma bıun ruejawu (Rojava) ruejawun'da çend zıun êst, uja'z punc (5) zıunun ser ders dîyena medresun'da. Gelo kumyo zıun, Kuırmuncî Êrebkî Türkmenkî Armînkî... Zazaki ca vêrdîn ma bırê cê !

Eg bıratîyê bên se, ruêj iewîl marşê Kurdu gêra pê çahar zıunun bıwuniên, la çê qet bawêri pê niena. Pîorın bıuncîn pîyeser ruê Murad'ir warkêrin wa şîer.

Wahar zıun xuı vêjin, vatê pilun xuı bıkêrîn adır bîn toqê xuı'kêrîn

Mahmut Aris

Merheba şimarî şarî ma yê Zazon o wendekaron Ma'z Êst.

Rojhilat ra yo birê şimawo Kelhur o ez. Ez wazeno Rojhilat ra şimarî silomon germinon berşawî. Ez yo Kird bakuro o uca di civyo o bîyo pîl, eyê ra firsatî baxiron milletê Kirdon (Zazon, Kurmoncon) nizdîra mi sinasnê o ez bajaron yin di ez hol tede gêro.

Rojhilat di rona yo propaganda hetona êr amênê kerdiş. Çinê bî propaganda "Lek, Lur o Baxtîyarî Kird nîyî, Farîsî o Îranî". Ez xu derheqê inna propagandawa layşin di sê yo Kird netewperêst tîyeverşîyo. Bacî îtya bakur di mi innî dî o itya di yo qeflê zazon vîcya bi o yiniz vatyê ma Kird nî o ma sobnîya yo milleta. În derheq di gorê çand o hunêr, tarîx o ziwondi mi koxê dê o ez xeftîyo xebat o vatôn yin puç bikîr. Mi zazê in wext di sinasnê, mi vatyê qê ez yin sinasnên, ti niwon ki mi hettona êr bina nisinasnêb.

Koxe gi mi Rojhilat di dabi o ewig semedê Zazona mi da, ma gi bîyare tîyever zaf xof kuena ke. Hîn çî wext ez derheqî Zazon di cê çî biwonî ez xwi bajar bav o kalon xwi Kirdmanşah di, kuçon Ecbetan (Hemedan) o Luristan di xwi vêneno.

Zazê o zazakî mi rî bî ber'og bakur ra rojhilatîr ben a bî ewi ber hîn. Çîko ez honê kaşkerdo Rojhilat çinêb ? Ez eşkeno vacî sê Zazon, Lek, Lur o Baxtiyaroniz vatyê ma Kird nî, êyêra miheqeq bînatê Lek, Lur, Baxtîyaron o Zazon di gera yo giradayê bibînê o hîna ma qême şîyer to rî Kelhurona.

Ma inkê şuwere tarîx Kirdonok hîna raşt o bereqnaye, ma şuwere Mitani. La hêvêr ma innê gera vacik pîyerê tarixwon o hettona Heredotiz pa vat gi "Lek, Lur, Baxtiyarî Kasîyî (Kassitler). Kasî medenîyêt Mitaniyon di torî o kiştê Kêy "KÎRDA" di bî. Ma eşkênî vace ewi wêxtîz ma pîyabî hamaraz ma hê pîya.

Ma binê behsî hunêr o fikîr netewî in werdon barixon bîyare tîye het. Ek yo millet tarîx yin yow se miheqeq huner o kultîr yiniz yowu, sê yobînayê ziwon yiniz yowu. Tarîxwon ZENEFON "anabasis" di wexto behsî Kasîson ken vonu" Kasîson o Mitaniyon cil o kinc yîn yo qêdêy, têna qafîk sarê yin yoqêde nibî". Inkê ez vazeno itya şîma hîşarîb. Heremon pîyerê Kirdon di cil o kincê Kirdon o puşî (Êgal) yo qêdêya. La têna Dersîm o Çolîg di sêr cil o kincon di giradayîş êgal yonê qêdêya. Innî qêdê êgalê Çolîg o Dersim yo bi o sê innê Lek, Lur o Baxtiyarona. Lek, Lur o Baxtiyarî yelegon gi cermê peskofîra amê viraştis o sêr ermon yin qêmê şîndîar eyin gênî pira. La ma perse ; qê cil o kincon gi sêr ermon ra qêmê bên berz gên pira, mehnê xwi çînêwa ? Wexto gi ez inna pers tarix ra perso, tarîx ma ra von gi "Mittanî pê sembolê qertal disarî ya amênê sinasnayîş". La in hîrî heb barîx zîyed ra qîmet donî in yelegon. Inkê persa gron ma perse qê ?

Înna mereq ez berdo Zazon o mi dinyê bawerîyê Zazon di bersivê inna persê xwi dî. La qê Zazê berok bakur ra Rojhilatîr ben a ewi berîb. Şar ma Zazê wexto duî kên vonî "pêl Homma Teala şîma sera bî" gorê mi kiymêt eyî yelêg gi wêrdî ermonra sê sarê qertal ben berz o qiymet gironê yî inna bawerîyê Zazon ra yena.

Êr ek şîma herêmê Zazon ra bigêrî, şîma vênênîk çîqîr ki rî yin di dîc o kedêr yo millet tede dax bu. Innî merdîm extîyar cayon ombarikon di civyên o gê Duzgin bav, gê Munzur bava rî duî kên o waştôn xwi onî ziwon. Bêkna zafîn xeberê yin çîna la cara yob yo yoqêdê inî Rojhilat di Yaresanîz virazên. Kirdmanşah di Luîr, Lêk, Baxtiyarî bi taybet Kelhuîriz vonî "ya Hizir bava" o duî kênî.

Êsrê 15 cindi Ehlî Heq tadîya Yerasan o bakur di Raa Heq tadîya o bi Alavîtî mi gore o êra inni wêrd barîxîz yo bîn sînên o hurmêt yin tim yobîn ra estu o şîn çayon yobînon ombarikon. 2019 o 2020 di Başur ra Yaresanî amê mekon "ana fatma" o ard ziwonik va "innî zerrê marî ombarîk o cê ma yê"

Înkê ma bîyere ziwon o etîmolojî. Dîn, kultir, huner o civyayîşok ehend monen yobîn, miheqeq ziwon di yobînayîş esta. Misal Zazê wexto xwi donî sinasnayîş xwera vonî "ma Kirdî". Ma Kelhur wextok xwe donî sinasnayîş ma vonî "mi, ma Kwird", lor yo qîsim von "ma Kord", yo qîsîm yin von "ma Kird", Lek o Baxtîyaron di in wezîyet zilal êsenu. Zazê wexto vonî "Kird raştîgên ma yî", Kelhurîz vonî " Kwird rasigani imeym Kelhur". Zaf êcêb şimawa nişi ?

Kirdmanşah di nîzdê ponc hebî zaravê yên qesêkerdiş. La pîyerê yin Kelhurîd yo bîn fehmkên. Êra Kelhurî ra Kirdmanşah di vonî Kirmanşani. Îtya Kurmoncî, Kirmanckî yeni hîş mi. Nomê bajar Kirmanşah di honca zazakî limitêya. Eyêra ma eşkênî vace wahar vîcyayîş Zazakî wahar vîcyayîş pîyerê ziwon Kurdî yo. Wahar Zazon o Zazakî vîcyayîş wahar vîcyayîş Kirdê wo. Tarîx ma Kirdon ho Zazon o Zazakî/Kirdkî di limite

Slom o hurmeton xwi şima wendekaron Ma'z Êst ir şaweno....

Ronahî Demsal

Yad Ewas (Yadin Paşa) Kıştış Emîn Ehmêd (Emîn Remûn)

Emin serrê 1889 dî dewê Şikefta gîredayê Batmûn dî ome dinya. Perwerdê xwe medresûnîd dî. Serok eşîrê Remunîb.

Serrê 1925'dî mahîyêt Emin eşîrê Remun paştdebî yeskerdîş Şêx Seîd. Serrê 1927'id hetê hukumat ome tepîştîş o ya bî xwe teslîm bî inî derheq dî yo çimo zelal çînîyo. Şeş aşm zîndûn Amêd'id mend o zerrê şeş aşmîd saf bedelna hettê hukumat'dî ca girot o zîndûnra vejîya. Baadî serbest verdayîşra kot verni leşkêr şî Kirdûn ser. Yo gering yo Alayê eskêr girot şî heremê bîşêrî kîyê Nasîr ser o wucax mîyerukun kerd kûar. Semêd ina xayînê yî Yad qîryar kıştîş Emîn da.

Yad teqîqat Emin vîrazen o bacî eşnawenû Emîn haw Xîraw bajar'id ku nûmê ayî bajarî bacê bî (Erzen). Xîraw bajarîd yo umbaz Yad cûyenû. Yad dî merdîmûn xwe zûnaye şawenû kîyê ayî umbaz xwe.

Inî wurd merdîm dî heftê Xîraw bajarîd keşîf kenî istikbarat dîwî arîyê. Emîn kûmra gêrenû, çîwaxt kîyera vejyenû, kûm yo qehwedî ronîşenû, verhîratê istikbarat dîwîarîyê, gûwerê istikbarat yînra ; tewêr bajarîd mîyûn mehlad yo qehwo pîl estû, Valî, memur û zengî aî bajarî ayêku perê hukmatî genî şî ayî qehwe. Emîn her rûej nîmaj nîmrujra tepîya şî nû qehve. Wurd keşîfkolî agêrênî şî Yad het.

Yad nîe wazenû waxt vînkîrû cad dest pê kenû pîlûn vîrazenû. Guwerê pîlun kıştîş Emin Yad genû xwe ser. Cûaver Yad û Emin yewbînun weş sırasnên. Wurd merdîmî şî keşîf o Mehmud û Selhedîn daxîl bînen o bînen çahar merdîm. Inî çahar merdîmûnra Mehmud bayk Yadin o, Selhedîn'îz birê Yadin o.

Şewê erefî çahar merdîmî Yadin Paşê şî kıştê bacar o ewî rahar'ûg pîlûn kerda o bad çalekî tîra senî remên şî uca.. Nîzdê qehwîdî tîfîngûn xwe mîyûn darîstanîd wedarên o Şeşadır tîna xwe ser verdênî o şî kîyê umbaz Yad'id şo ravîyarnên.

Ruec vîcyen o bacî Mehmud Ewas û hîryê umbaz xwî vîcyên bacarîd bînek pîyasî kênî, waxt nîmacî nîmruêc şî qehve o zerîra bînen vîla. Her yo yo masunîd nîşên rue Selhedîn nîzdê bînen rûenîşen o Emin pawên.

Yo muddet vîryenû yo Cip'a resmî yena vîr qehvî, Walî bacar o tay mexmur payê bîz o pa Emin cîp ra yenî war o uncên yênnî zere şî kuweşo pîyîndî kıştê pencîradî yo masad nîşên rue.

Çay û qehvê yê n o şîn, kart û kerrê şînî bacê benu şîrpî û rappîyê kay.

Qedêr nîm seat vêrîyenû Selheddîn nîzdê bêr qehwîd ruenîşt o nat-wata çîmûn çarnenû, feqet Yad pîyasadı nêsenû. Awî waxt waswase kûenû zerrê Selheddin, gello çî qomîya, cay esker kot vernî, şer vêjîya, çîra Yad nîêome... Selheddîn kotû mîyûn xem û xeyalûn. Onîyenû yo merdîm yo qaput derg grot pîra bêkna se pîne haw pa, yo eggala laymîna gemar eşta sarê xwe ser o xwî kerdu kuz o sarê yî resawo zûnûn yî ser o dest akerdû verbî qehvî yenû parsî dînû aryê. Bêr qehwîra konû zere bîn çîmûnîd însûnûn vêr çîmûnra ravîyarnenû, Selheddin mîel xwe dîn ci, in merdîmûg keytû qîlîx feqîrûn rol yo parsêk kenu Yad'ra wetîr yewna nîyo.

Yad çend masonra gêrenû dest aken sedeqa wazenu, bacê vêr xwe dîn masaya ku Emin ronîşt o.

Vêr Emin'in vîndenu dest xwîyê çep akenu. Emin sarê xwe kenu berz bînra oniyenu rî yira, vînenû ku mî Yadîn paşawo, awaxta qîri gînenû Emin'ri o wazenû biremû.

Yo gûm erzenû, gumê dîyînid Yad bîn qaputra tîfîng uncenû yo gulle nûnû pê mîl Emîn a.

Emin fek rî ser gînenû ard o Yad dî gûmûn erzenu şînû Emin ver, dest erzenu cî paşt ser qeldenu sarê yî kenû berz onîyenû Emin merdû, sarê yî nûnû rûê o vêr xeî don pencîra. Pencîra Yad'ra nîzdiya, yo hemle kenû dêst xwe nûn masa ser xwe pencîrara erzenu wer o remenû.

Zerrê qehwîd pîyorê insûnûn atîsên a, sot yoyîra nîe vecîenû. Yad hendê daves metre qehwera kûenû dur, insun qehwîd bînek yênxwe benû qîrrî wenesî, yînra tay verbî kîyûn xwe vazdênî qay ku çek'un (Sîlleh) bîyarî, zerrê bajarra insûn verbî qahwî yêni, mî tîyêmûnkotîş benû yo fîrsend o çahar merdim Yad mîyûn qarabalîxra abîrîyên o Yad dîma şîmî pîrd'ra erzîyên wevver xwe dîmma onîyê yo qeflê sîwariyûn yîn dîmma bez'ra yêni. Çahar hemî agêrên gullûn erzên sîwariyûn. Awaxt pê hessîyên mî çahar merdim paştgîrotê Yad'iyê, tewêr bajarra zê tuerg gullê mî çahar merdîmûn ser varêni.

Qedêr davîst deqqa şer dewûm kenû, mexsêd yîn Yad mezîl bîqednû. Bacê mecbûr benî yî'z remênî. Elbet Walî veng nîvînden, xewer danû eskerayê her per'ra mîfrêze werzenû. Bad eskerayêz daxil benû şer benû xîdar gullûnra nîeşken çîmûn xwe akîrî. Çaharhemê ombaz cîeserd kûen. Mehmûd o laj xwe

Selheddin silselê Ko'yun teqîp kenî o cephê Savur'a gîredayê Merdîn ser şer û piêrdayiş keni û şinnî..

Rûjê Daad Roşan Deverê Savur (Stewrê)

Sıwarî qedêr dı seat raar Bakûr Savur ra mîyûn koyûn berzid Şûnê pês nûmê Felemez'ra Gummed pes kenû wuye. Wusar diyo feqek hemma vor nıdarîya we. Ruejê baad roşan sêrsıway Felemez vejıyenu teber o onyen rewşe heway senîya. Vênenû rî asmên'ra qertaal hê gêrênî o yo ray xo verdêni zerrê derî o henna tepîya werzênî. Felemez vonu ; bennû ku vîzêr pes camendu. Gummera qatır ûncenû tıfing xwe genû verbı cao ku qetal gêrên ewi heta şınû. Yo cayo xêliyek xedarû kaş o kuşra ravierenu, baad yo seat resenu xoriyatê deri.

Sınacîer gêlûn (Vadı) benû yo rûttedi qetal nişt erd o vındêrt. Felemez verbı rutte şınû, vinenû yo merdim yo tat kerra ser paşt ser qeldiyayo, emmır yi derdımârê şêşt serawu, buron yîra guên herikiyawa kerra ser o ûmin girot biyo zê pendir. Bedên yi gullanra bîyo letelete o rona resawo şehadet.

Felemez nat-wetra çımûn çarnenû vênênû yîra cîer yona mêyît ho êrda, remen o şınû mêyit ser. Onîyenu yo xûert kejik emmır yi 27-28 serrew o dı metrê qomê yî esta, miyûn cıl-bergûn netewîd êhend rındo gı merdim çahar çımûnra qemîş nıken bonû tıra. Paşt ser qeldiyawo tıfing yî haw kıştıd dêst yî haw qabzî ser, feqek gıştê yî lulî ser bîya sıst. Gıronêra darb gırota, buron yîra dalpı-dalpı guên nıqutîyênê ard o fek û zıncıd gun omin bîyo. Yo zonî yî bîyo pırûnperçê, la çı vên hema goniyo gon niêdawo wêk ti nı von xwera şıyo.

Felemez şınû toyn awk ûnû o fek û zınc'ûn yîra guên vecenû, buron yîra guên'ra esterênû, bacê toyn awk (Ok) qırıkıd kenu war, bınê sera vınden o hellêk xûert benu aya, nat-wata dest çarnenû tıfingî mıxabın zaf gun kerdû vin teqatra kotû. Xuebı-xuri mılmıliyen vacıyenû lakin vatışûn yîra çîk fûm nıbenû, baad tayn vatışa honê mılmıliyen la honca nıyen fûmkerdış honê xweraşın.

Felemez çıttê xwe, xwe mılra akenû pê zûnî yî gıredûnû, kıncûn xwerra tayn parçûn dırnenû pê darbon yî fitıl kenû, xuêrt darenwe o qatır zıxma gırı dunu gen ûnû gumme o ûncen benû zerre.

Pê awa germin nevera darbon yî esterênû kenu paqqış, Guerê zûnayê xwera pasûman kenû bacê şıt unu qırıkıd kenu war. Baad şıt'ra newera hesîyenû yenû

xwe, bînek vîndenû hiş yenu sarre o dest pêkenû vûnû ; Emin xayinê kerd, efkerdiş ma xayine çinîb, Yad da puryê Emin kışt. Êşiret û eskerayî pêrra koti ma dîma. Kıştîşi ma Muhim niyo feqet xelîsiyayîş Yad semêd Kirdon' a zaf muhîmo. Ez o bayk xwe ma mîeel eskarayê unt xwe ser ku Yad dîmma nişêrî. Ruej û şew ma şer kerd, Yad şî xelîsîya, bayk mı Şeîd bî ez îiya darbîce. Numê mî Selheddîn'û ez birê Yad'îya. O mêyitig uca erdîb awîz bayk mî Mehmed'û.

Felemez çiqas şûnetê ken, la doza netewira hayedarû, weş zanû duesttê Yad o kîyê Bedîrxaniyon esta. Felemaz yo xwert 15-16 serri felemêzir ardimê pêsen kenû, eyî xwert gen nişnenû qattir xîwer şawenu qezê Savur kîyê Bedîrxaniyûn. Kîyê Bedîrxaniyûn cad kuênî rahar yo hekkîm vênên. La hekim niewazenû risk bîgerû, la kîyê Bedîrxaniyûn Hekîm mecbur kênî, vûnî" yo merdîm sê Yad qay Kirduna bedên xwe eştu werte, birê Yad darbîcew tî sînî nişînî".

Yo hekkîm, kîyê Bedîrxaniyûnra yo xwert o ardimkaar Felemêz yînr rehberê kenu kuênî rahar o mexrebîd resênî gumme. Hekim çûntê xwe akenû, darbon Selheddîn desenfekte kenû o pêşen. Bacî semêd dêc yî dî derzînun dûnu puryê. Baad derzîna dêj yî bînek eddîliyên. Selheddîn dest pê kenu qîssê kenû, mesella sîni qewumîya yo bî yo hekkîmîr vûnû o qedêr dî seat biê sekî qîsê kenû. Nîzdê nîmaj îşê vêng yî benu kê, yo felqê guên fekra yen var o mîl yî kışta qeldiyenu, bacî rasenu şahadet. Homa rehmê xwe çîr bikero.

Sêrsîway dîyen Felemez cay meyî Mehmed salîx dûnû, Hekîm o xwert Bedîrxaniyûn kuên rahar şîni gêrêni meyî Mehmed. Hettona rasên cî hettona vênênîk "tew xilamalo zalîmo" oniyêni qîrîk û qertalûn bedên yî piyor werdû estê yî têna ho êrda. Îskêlêt Mehmed finên yo çuwal agêrên yenî gume. Şiyayîşo agêrayîş yî çahar seat genû. Yê rasên Felemêz, Felamêz miyum darîstînid bin vîrsnê yo dara çînarîd dî mezêl tiê kıştîd kerdî a. Bayk o lac tîyê kıştîd defînkênî, Dar mazîer ser numê yî pê kalmûna kînenî, pê sarê yînid decînenî o gêrên a şîni Savur...

Yasin Lek

Derdê Mîrûn

Derdê Mîrun began Cabaxçur ra cênê Şex Êlî beg'a. 1925 di pa lacon ê ya zafî merdimê ê destê huqmatra yên kiştiş. Hêdisî dima mahkême Istiklal derheq hirî lacon ê di qirar xeneqnayîş dîna. Lacê ê Faîk, Seîd û Ibrahim î. Hêkim mehkema verê qirar xeneqnayîş di Derdê Mîrun ra pers kenû û vûnû :

- Ti kam lacê xo wazena se ma ê nêxeneqnenî, labelê ti gera mîyan lacon xwî di yew bivicinî, mehkêma ni heq dîna to, tî vûna se ?
- Derdê Mirun bêqîrara, labelê hirî heme lacon xo ra zî zaf hês kena. Lacê êyo qij Ibrahim, hema şeş aşm verî zewecîya bi. La belê Hêkim ûnîyenû Derdê Mîrun hemê lacon xora zî hês kena û derheq lacon xo di qayîl niya yew qirar bigerû. Ni waziyet weşê hêkima nişin û hers ra qayilo zerê Derd biweşînû, derheq hirî heme lacon yê di zî qirar xeneqnayîş dînû.

Rojê infaz, hê verî lacê êyo qij ibrahim, verê çiman ê di xeneqnênî. dima zî lacanê ê binan zî çiman ê ver di xeneqnênî. Bê lacanê êy sobina merdiman ê zî xeneqnênî.

Waxtê infaz di, Derdê Mirun pê çimanê xo xeneqnayîşê lacon û merdimanê xo pîyorin vênena, la belê verê dişmen di hêsiron xo nê rişnêna. A hesron xo rişnêna zerê xo.. Pê deston xo ya milê lacon xwe ra la gena. Cinazon xo gena çend peray ê estî se xerc kena û pê deston xo ya lacanê xo finêna qebr û dima ageyrena dewê xo.

Ni hêdisê piyorê Cebaxçor pê hêsîyenû. Şinî qê Derdê Mirana. Zafî Cebaxçuricî Derdê Miran ra lomê xo kênî. "Qey lacon xo dima nêbermaya" Derdê Mîrun pê hêsîyena, kam yên û qe ê ya agêyrena yin ra vûna :

- Şeref û hêsîyêt kam esto se, verê dişmên xo di gera decî xo teber nêdi û dişmen ma gêra pê şeyn nyêbû.

Îrfan Kaya

Hard Lerza Varto-Gımgım´de

1966´de ezî kî hona verekê maa xo bîya. Ne tariq de hardlerzayînê çik bî, mi hona nêzantenê. Male perojî amey bî werte dewe. Dewuja malê xo dit, şitê xo hebê helba guretî bî. Selx verdaybî wertê malî, peyde verekî û bizekî kerdî bî koz (Virnayî). Şuyanî mal şanaybî xover dewera vet berd.

Karvananê dewê none perojî werdî bî, bîna xo kî guretî bî. Weştîbîra selxê xo kerdîbî verê xo dewera vetbî. Berd çolara çirayna. Maa mi weştera none şajî poco. Axurede verê ustinedê adir kerdwe. Mîr berd le adire şajî.

Ez û waa mi tebê birarza mî dorme maa mi de bîme. Maa mı verê şajîye de pal da. Hebê tîrîye nonî, xonçîkê sera mîre nonî kerd ya, kerd tenik eşt serê şajî. Ez, waa mi û birarza ma dorme maa mi de cerenîme. Çilektîne kenîme, pê nona germenê burîme. Hande kayt kerdkê, bine ma de hard eno-şono. Ma sera, ze beşîge hejînîme.

Maa mi birarza mira va ;

“Bireme xebere bi de pîe xo ma îtarîme”

A reme şîye, şewega çivere axure de kemera sevigî ginena puro, perena şona. Werhasil xo xelesna ra, şona lê pîe xo. Maa mi, ez û waa mina qice guretîme virana xo. Hebê hukme lerzayîne axure ame ma serde. Bîye kîje kîja maa mi, biye kîje kîja mi û waa mi. Ustine axure devndîyayî adirî ser. Zê bekêsîye bine toz û duman de mendîme. Kila adirî yawaş yawaş eştenê ustina. E kê adir ustuna pecero, ma kulî weşenîme. Adire şajî bine şajîye de mêbo celê û çeperî juîn cene, beno fermane ma.

Maa mi hebê beçkanê xo, nenigane xo ju qule kerde ya, a qulera ez ruşna teber. Va ; “şo xeberê bide miletî ez na duşte ra. Rew berê adir kunoreci ma veşenîme.”

Ez şîya le birae xo, mı xebere de ci. E amaî maa mi tebe waa mi a qulqa kê ez cira vecîa a kerde girs. Maa mi û waa mi ujara vetî. Ma hebe helba axue anite, adir kerd xora. Mi fam nêkerdenên hardlez çiko. Heyan ewro kî ez tersena. Zaf dewuje ma bine bona de merdî. 1966´de Varto-Gımgım´de nezdîye hîrê hazar însan merd. Heq rama xo berzo ser. Hona zerêmidero hadlerzê 1966 e Gımgım´î.

Ali Kızılgedik

NASA Ha Vona Se

Mars di yo wêxt gonî bîb ! Rona yo tamaşa estu o vonî Mars di gonî bî o ucadi medenîyet amebi viraştiş. Yoyoy guwere semedê herm ra, yoyoy guwere semedê hedelnayîş demsalon ra gonî'yîk ucad cuyê êra qîdyê o esteryê.

Teorîsyenon Komplo guwere Mars di NASA zaf rîyêc dî, la nîk innîn limnênî. Têna rê rê onî ziwon...

Nomedar Asîmên Scott C Warîng honca vîcya werte. Warîng, Gîgapan di wext'og fitirafon Mars ser ra tamaşa ke, uc di yo çî eşt werti" Mars di sêr in fitirafon di yo hêykel sarê yî tira kote êsenu" Warîng guwere NASA rî inî vênayê çîyog normalu, yî timtim hê innîn vênênî o hê dinya ra însanon ra limnênî. La belê sê ma însanon innî vênayê muhîmî o heykel di se gi yo qîç (Doman) estu, çîm yî, çenê yî, pîrnîkê yî bêliy. Îna yo rîyeca muhîm'ag ma eşkênî vace Mars di cuyayîş bîb.

Warîng guwere innî heykel, hêkêl yo mezêlyo. Sobnîya Teorîsyenon Komployonîz inni vatê Warîng ke qayîm o kawul ke. Yin'iz ard ziwon'ik in heykel, heykêl yo mezêlo..

Fitirafon Gîgapan di o qêdewog êsen torî hêykêla kîştê ucêd yo dîes xirabî êsen. Teorîsyenon zonayon komplowanon guwerê inni dîes gummê xirabin o heykel yobîn ra nîzdî. Êra ewi herem di miheqeq sobnîya estê u mezêl estî.

Îna iddêayê hêykêl dinya di amê tamasêkerdiş. La jeolog'og lekolîn virašta derheqî planet di vatê yî guere "ewi heykel o dîes gummî hewa o firtanî ra kaparîk şeyyên o terkîen eyî" Innî jeolog hîna şî cuar o va" ek şîma wazên gerdun di sobnîya planeton di ez şîmarî sê innîn zîyed ra vênayon eşkeno bîmuêjn şîma, la pîerê yin kaparî normal, bacî şeyyê o terkê o bî inqêde".

Felaketê sulî Asmîn

Derdor nîzmê Dinya di hahu yo felaket amênê viraştis.

Yo firmê Konê kontrol o Tamasêkê Satalit nomê yê Leolabs, di heb wesaîton asmîn'og khon o dest ra vîcyê xeftîyê yo felaket bîyar werte. Innê wêrd wesaît asîmên zaf nîzdîyê yobîn ra amê vîyertiş.

Înna yobîn qeldîyayîş bînatê roket'ag wêxt Sovyeton di ama firkerdiş o nomê yê SL-8 o Satalaytê casusî 2361 di xeftîyê bîyer kerdiş. 27 ocak di innê wêrd hecat hahu 6 metrê yobîn ra bî nîzdî o yobîn vîyertî. Vatê astrologon guere ek biqeldîyênê yobîn se derdorê Dinyadi zîyedra yo sualî talukê asîmen di amênê pîyeser.

Zonayon Êmerîqa guwera derdor asîmêndi nîzdîyê 30 honzar sualî amê vênayîş o hê taqîb bênî. La NASA guwera sulî hîna zîyedê o Dinya ra tespitkerdiş innê zuaru.

Astare Buweçikin

Yo astarewa buweçikina yeşil o bereqnayê 50 honzar ser cuapê honê benna nîzdîyê dinya o pê durvenon a çoy ra bês o bîyer vênayîş. Vatê xebatkaron NASA guwera astarawa buweçikin o beraqnayê hêvêr derdorî Jupîter 2022 di ama vênayîş. Guwerê merdim zonayon o îlîmdaron 2 şibat dî zaf amêbya nîzdîyê Dinya. Guwerê NASA innê astaron bereqnayon o buweçikon zonayek maczonî ewi qêde texmîn nibena. La in qêde bereqnayîş di şupê xu berdawam bikir, ewi wêxt zaf rehet yenna tesbît kerdiş o pê çimon a êsena.

Vatê NASA guwera Nomê yî hec a cemîdyayê "C/2022E3 (ZTF)" hetahatê Tic di yo gêrayîş xu 50 honzar ser di hof kena tamom.

Lekolîn Ma'z Êst

Mars o Asîmen Di Ha Sebena

In ruecuna ma heq mars'id zaf çî hê eşnawîn NASA uo medyad ! Ma binê vêên dê mars çinêwa ?

Mars

Planeta (Pianeta it) renga sûr, yo êrd wışk o gerdino, tûez asînenno, sê êrd/dûnya derê quwê dêşt virazîyê, zaf çî yê sê êrd/dûnya êstî, yêra zaf degêr bedelnayîş yêz estu, yanî zaf çî yê êrd/dûnyara ferq kên. Germiné yê zaf tuyn kuen lewê 0°C, nefes ke nîşkên bîgîr, tuafîl dumun rî yê gezî kenu, rengê yewa sûr oksît asîn'ra gena, nîuzîk set ra.

Rûec uo Demserrî

Mars êrd/dûnyara hîna qıcıka, yera hîna hîrdî gêrena, eyêra nîemute êrd/dûnya'd o mars'id ruec zaf ferq niken, zaf tuyn ferq estu, ruwêc mars êrd/dûnyara 41 deqqa hîna zîyedo, yunaz lewê eksén yéd hîna gird o gerayîş bînêna dergıbiz (687 rûec) hunc sê inê ma demsêron xuwî bêlû kenu.

Aşm'î Qıcık

Mars, dî heb aşm yê êstî, (Phobos o Deîmos) yo tek 30km ra derg nîya, bîye qılıx, cotî ê raşt ni, meheqeq îni kaşkerdîş êrd/mars'ra tepşîye êyi astroît ! Phobos, 9380 km dûîrîa uo 7 saat 40 deqqad hetatê mars gêrena, Deîmos 23.462 km dûîrîa 30 saat'îd hetatê gêrena.

Çend Hebî Datê/Zunayîş Mars ;

Nîemê dûîrên tîc'ra = 227,9 mîlyon km.

Zemun dewîr yê = 687 rûec ârd/dûnyawê.

Lezê gêrayîş yê = 24,1 km/s.

Çap ekwator yê = 6786 km.

Germinê rî yê = - 120°C ra +25°C.

Felqe (Massa) ârd/mars = 1) = 0,107 Girune yê êrd/mars = 1) = 0,38. Zemun dewîr yê = 24,62 saat.

Uydu (Satellite) Mereqkerdîş. Mars numê xuwo sûr Humay heerb'ra girotu. Cemêd verarûec Mars vakur'ra hîna zaf zîyedo o zımîstun verarûec hîna dergu. Phobos, mehne yê (Tersnayîş) Deîmos, mehnê yê « Terör'a ». Unîayîş Mars'ra phobos ruwêc'id hîrîe rê asmîen'ra vîyerena.

Apo Zuveric

Niştîş Behîstun çinêw ?

**Niştîş Behîstun hê ça dî ?
Behîstun dî çinê ho nişte ?**

Nişte Behîstun heremê Îran dî bajarî Kırmanşah dî, kêf koyê Behîstun dî êrd ra se (100) metre berza vêrê Îsê (Isadan önce M.Ö) êsirê poncın dî hetê Kêy (Kral) Ahameniş Darîus yoyın ra, pê êlfabê niştê mix nisya. Niştîş Behîstun pê hîrî ziwonan (Pehlewî, Elamî, Babîlî) sêr kaparon gêrdon a neqîşya. İnnî nistîş Behîstun hetê UNESCO ra 2006 di amê pawitiş o listê mirasê dinyarî amê girotiş.

Sêr Behîstuna him Pehlewî niştîş, him kitabeya vîryena, êra zîyed ra muhîma. Kitabê Behîstun yo heta wesîqê ziwon Aryenona ên khon, yo hetaz ewi wext di hakîmîyêt dîn sînî sêr sîyasêt di est bu o nomê Ahura Mazda en vernî sêr Behîstun di estbîyayiş Behîstun hîna ken muhîm.

Wêxt Kêy Ahameniş Darîus di ama hedre kerdîş o Darîus senî heremê welat xwe kerda hera behsê eyê kena. İtya di Darîus o sarewedartê (Isyanci) senî herm kerdu koxê yin neqîşyê. Sêr nistê Behîstuna fêk Darîus ra kerdenê eyî wêxt ama niştîş o kê vonî Behîstun rocnameyê (Gazete) Darîusa.

Behîstun di : Kêy Darîus von ki

- Ez pê waştê Ahura Mazdawa Kêy şimawo (Kralim). Ahura Mazda Kêy da mi.

Kêy Darîus von ki : İnnî welatîk dîyê mi eyî. Ez pê Ahura Mazda bîyo kêy yin. Pê Ahura Mazda eyî bî tâbî mi.

În welaton di merdimîk hê torî ma, ma yinîrî bî desteg o komik xirabinu ma yinîr ceza nê ruwe. İn welaton pê Ahura Mazdawa hukimon mirî hurmet muwet ra. Ahura Mazda Kêyyî dê mi, Ahura Mazda dest eşt mi o mirî ardim kerd. Êra ez eşkîyo welaton xidarbikîr. Pê Ahura Mazda mi innî welat bisnê yobîn o tepîştî... Bacî mi Ahura Mazarî duî (Dua) kerdî, Ahura Mazda mirî ardim kerd.

Pê sayê Ahura Mazda ra ez Tigris (Dicle) vîyerto. Uca di mi eskêr Nîdîntu-Bel kerdî vila. Pê sayê Ahura Mazda mi eskêr Nîdîntu-Bel weş kerdî vila.

Sutun 2 : Pê sayê Ahura Mazda mi Babîlon girot o Nîdîntu-Bel mi tepist girot bîn dêst. Ahura Mazda mirî ardim ke. Pê sayê Ahura Mazda eskeron mi eskêr sareweton (Isyanci) kerdî vila o bacî ma herm kerd. Ahura Mazda mirî ardim kerd o pê sayê Ahura Mazda mi eskêr FRAVARTÎŞ kerdî vila.

Kral Dareus von ki : Eyî welatîk guweş don mi innî. Pê sayê Ahura Mazda ez Kêy innîno ; Pers, Elam, Babîl, Asur, Misir, Sardes, Îonya, Medîa, Urartu, Kapadokya, Parthîya, Dramgîana, Arîa, Harezmi, Baktrîa, Sogdîana, Gandhara, Sktyhîa, Maka, Sattagydia, Arakhosîa o pîeyer pîa 23 welat...

Kral Darus von ki ;

- Pê sayê Ahura Mazda zerrê yo ser di mi inni pîyerê yî ardî viraştîş. Ek bîyo Key zerrê yo ser di 19 hermon di mi herm ke o pê sayê Ahura Mazda ez pîyerin di sare berz vîcyo. Mi no (9) heb Kêy girotî bîn dêst xwi.

Gomatês zuîr kerd o vat ki :

- Ez lac Kêy Persîyan ra lac Kêy Kyros Bardîya wo. Bacî nîfaqê ke o bi sebêb sarewedartê welaton Pers o Medîa.

Elam ra Atrîna va ki :

- Ez Kêy Elamo o bacî Babîldi sarewedartiş ard viraştîş.

Yo Babîlonic Nîdîntu-Bel va ki :

- Ez lacî Kêy Babîlon ra lacî Kêy Nabonidus Nabukadnezar o. Yîz zuîr kerdî o Babîl di sarwedartî viraşt.

Pers ra Martîa va ki :

- Ez Kêy Elam ra Kêy Îmanîeşuwo o zuîr kerdî o Elam di sarewedartiş viraşt.

Med ra Parmartîş va ki :

- Ez neslê Kyaksares ra Haştîrîtuwo o zuîr kerdî o Medîa di sarewedartê ard mêdon.

Şîtîrantahmu ra Sagartîali va ki :

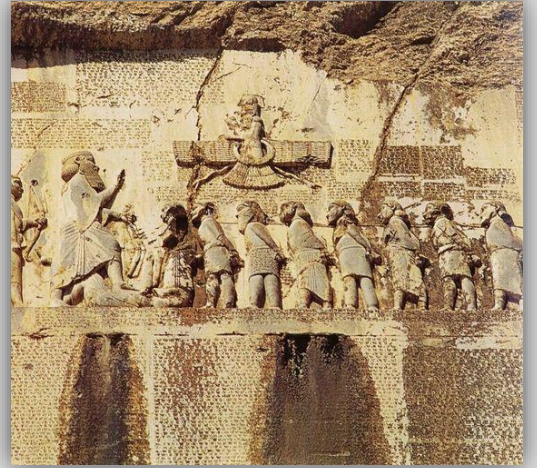
- Ez nesle Kyaksareso o Kêy Sagartîono o Margîa di sarwedartê ard mêdon o zuîr kerdî.

Pers ra Umîzdatu, wezik Persicu o va ki :

- Ez Kêy Pers ra lac Kyroso o zuîr kerdî o Pers di sarewedartê ard mêdon.

Urartu ra Arahû va ki :

- Ez lac Nabonîdus Nabukadnezaro o zuîr kerdî o Babîl di sarewedartê ard mêdon.

Şahê Maron

Hekîyatê şahmaron hekîyatê herema qedîm Anatolya wa. Wêxt komî medênîyêt Anatolya dî ama werte çow nîyozon o innî ser ra yo zilalê çîna. La guwerê konê niştîş vernî guwere Îlluyanka yo mar bi o sê ijdaharon gêrd bi o hetê Tarhunz ama kiştîş. Paytaxtê Hîtîton Hattuşa ki êr ti ra vonî Çorum-Boğazköy, uca di niştîş mixon ki sêr tabletona ho nişte uca ra ma zonî.

Şahêmaran mîtolojîyê Kirdon di Homayak zonayê o pawutvanê sur'on (Sır) yenna qawilkerdiş. Nîme cînî, nîmî mar a. Êra yen qawilkerdişik rî erdona yê ra rindek ço çîn u.

Yo êyêÊt (Ayet) guwere des honzar ser cuya. Şahmaron, vaton guwere pê fend o fehlon xwi eşkena xwi cê merdîm fin o xei sê yo merdîm bikir, torî yina pîya bicuy.

Şahmaran bînatê merdimon di ziyedra bêtalihê o nonqorê dî bi. Êra merdimon ra kot duîr o xwi limit. Bacî dinyê xwi bîn êrd di bî Xonê Maron o uca cuyê.

Sahmaran ser zafî hekîyat amê vatiş. Rê rê yo cemêt Kirdon wexto yen pîyeser o behsî Şahêmaron ben, ewi wêxt mesela "hor ruwêc o hot şoy vacyena o niqidyena"

Zazê Mahabadi

Sumerîyon (Sümerler)

Sumerîyon, teqrîben bênatê MÖ 4000-2000 seron dı cerê İraq di (Mezopotamya Cerîn) cıwyê. Sumerî rî êrdon o tarîx dı medenîyeta ên khon yena kawul kerdiş.

Sumerî, Mezapotamya dı nomê xu "nîmaşma bereket" ama sînasnayıs ewi herem dı zafî medenîyeton rî bîya gerguş o temêl yın eştu. Sobna'z nîştîş o astronômî Sumerîyon dı vecyê wertı.

Sumerî Mezopotamya dı şar og ciwya vêrê yın pîyerın vîcya wertı o servêr medenîyeton og dîma amê Sumerîyonî.

Hım nîştîş, zıwan, tıp, astronômî, matamatîk, dîn, fehl, mitolojî dı bêr medenîyete dınya Sumerîyon kerdu a."Bîyayîş (Yaratılış) o Tuafon" "Emes o Enten" en khon, hîna vernî Sumerîyon dı yena zonayîş."Darê sernewî, gîştone nîşon, kerrê nezar ma Sumerîyon dı vênênî. Sumerîyon dı 21 hebî qıçık o peru pîya 35 hebî bacar gêrd o qezê est bî. İnnî bacar nomê yın :

Kiş, Nippur, Zabalam, Umma, Lagaş, Eridu, Uruk o Ur.

MÖ 4000 dı sunîr bacaron Sumerîyon pê çemon (Kanallar) o pê kerron a amebî abıryayîş o xêlyek sîte (Bacar) dewlêt amêbî wurye. Pîyerê konê bacaron dı yo temsîlîyêt Homê o Hommay bı bo. Enî temsîlîyêt'z no pê dêst yo rahîp (ensi), no yew kral (Lugal) ra amênê kerdiş.

Zıwanê Sumerîyon

Sumerkî zıwanê Sumerîyon, MÖ 4000 dı Mezopotamyawa cêrîn dı amênê qalkerdis MÖ 2000 dı cê xu da zıwanê qısêkerdiş Akadkî. La feqet hetona MS serrê 1 dı honca zıwanê îbadet, roşan, huner o îlîm dı honca amê xebernayîş.

Kronolojîyê Sumerkî çiqêdêya?

Sumerkîya Arkaîk -VÎ (MÖ) 3500-2600

Sumerkîya Khon - BU (MÖ)2600-2500-2300/2200

Sumerkîya Neo (Newe) -VÎ (MÖ) 2300-2200

Sumerkîya Wext Erê-VÎ (MÖ) 2000-1800/1700

Sumerkîya Post – VÎ (MÖ)1800/1700- 100

Sumerkîya Post wextê Babîlon dı, ziwan wexto hîn bına helya o qıdya, ewı wêxt Babîlon o Asuron ın ziwan semedê rîtuêlê îbadet, huner o îlîm dı dênê xebat kerdış. Zıwanê Sumerkî VÎ (MÖ) 2000 dı dewletê Sumerîyona pêniyen ag nomêyê "UR" wrxtog rijyena zıwan torî innî rîjyayîş helyen o qîdyen.

Qêdê niştîş Sumerkî

Sumerkî tarîx dı niştîş og hîna khonu. Niştê mıx Sumerkî bacî hetê Akkad o Elamon dı amê girotiş o xebatkerdiş. Sobniya ma eşkênî vace sê ziwanê Hîtîton zıwanêk pê Hîyeroglifik amê niştîş zıwanê Hint-ewrupa'z kerdî qêdê xu. Rehet niştîş Ugarîtkî o Pehlewîkî semedê yî zıwanêg bê logografikê zıwanê Sumerkî ra yena. Gorê xebatê Fîlolog o Arkeologon Sumerkî giradayê yo tek zıwanê nebîya. La honca gorê çend fîlolog o îlîmdaron ;

Zıwanê Qafqasyawa Cêrîn (Nicholas Marr)

Zıwanê Munda (Igor M. Diakonoff)

Zıwanê Dravîd (Zıwanê Elam-Dravid)

Zıwanê Ural Simo Parpola o Ural–Altay, Simo Parpola, C.G. Gostony, Andrés Zakar, Ida Bobula, Thomas Walter, Ekrem Akurgal, Baskça.

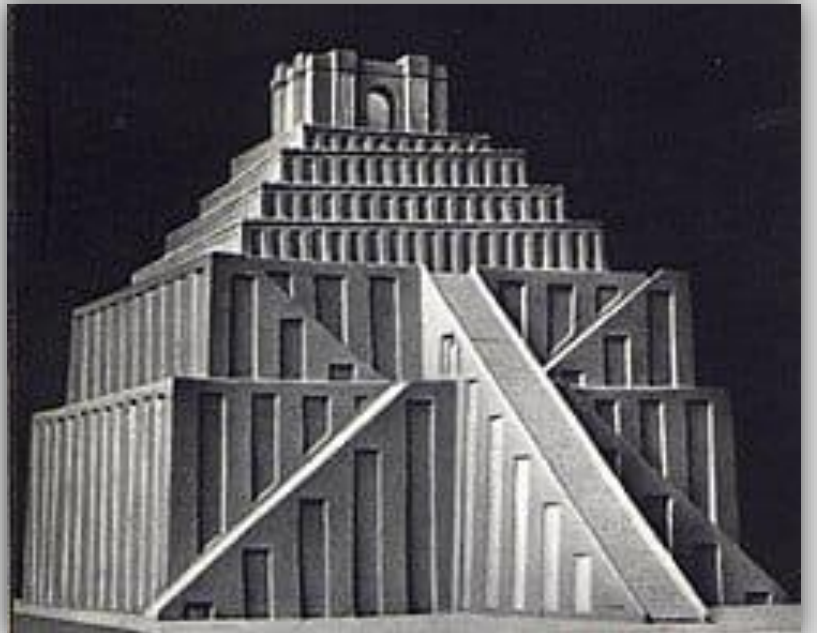
Zıwanê Nostratik (Allan Bomhard)

Zıwanê Çîn-Tîbet, taybetî zıwanê Tibet-Birman (Jan Braun, C.J. Ball, V. Christian, ve K. Bouda

Sumerkî tîpê vengê sê a/e/î/u vengon heşt (8) hebî êra mı çım dı ew qêdê zıwanê Sumerkî nızdîya zıwanê ma zazakî/kırdkî ya.

Sumerkî.   Zazakî/Kirdkî

<i>Mar.</i>		<i>Mar</i>
<i>Ab/aw.</i>		<i>Aw/awk</i>
<i>Ba/wa.</i>		<i>Hawa/wa/ba</i>
<i>Ga.</i>		<i>Ga</i>

Mîtolojîyê Sumeron

Mîtolojîyê Sumeron hetona rîjîyayîş Sumeron berdawam kena. Zîyed ra Hommê o Homay estî o innî mîtolojîya Sumeron anî werte.

Behsê innî Hommon zîyed ra mîtolojîya "bebayîş o Tofan" dî behsbên.

Sumerîyon Pantonê Mezopotamya di Hommê en vernî vêtî werte. Bawrîyê Sumeron dî gorê kerden o herêm Hommê amê îlonkerdîş. Êra zîyed ra Hommê êstî. En cor dî Kral Homma Enlîl, kıştê yî dî Enkî êsen.

Hommê Tij (Tîc) Utu bî o we ; her çî vênên o pawê êdelêt beno o ardîmê însôn keno. Homê awk o zonayê Enkî Homme og însôn o sehîrbazon pawen. O Homayê astarê Venus esta

Dîn Sumerîyon

Baweyê Sumeron di zaf Homê estî. Nomê cê îbadêt Sumerîyon Zîggurat bî Zîggurat hot hebî qat ra viraştêb o 3 hebî merkezê yîn bî bî.

Qatê yoyîn kîlêr (Depi) erzaqîb, qaton wertî dî medresê, mektêb o cê îbadêt viraştêbî.

Qaton lewî dî se xebatê rasathane amênê viraştîş. Tarîxê niştîş innî Zîgguraton dî ame rî êrdon.

Mezopotamya dî êrd zaf kerîyîn nî bî, êra kîyê, Zîggurat, medresê, mektêb pê kerpuç (Kerpîc) o tola (Tuğla) amê îmar kerdiş. Eyêra hîm inqêdê îmar, hîm sebebê afaton o herm ra in îmar zaf dêmiş nîbî o nîrasê in wext.

Sumeron dî pîyerê heceton (Nesne) yo Homê yî bîbî o innî Hommê sê sîfyêt însôn bî. La innî Hommon kuwêt yîn hukîm însôn vîyerteb. Hommon vaaştê (Istek) xu însôn ra nîvatyê, la însôn eşkênê Hommon ra çînê vazên yîn ra perskerî o bîmusî.

Sumeron dî îbadet ; duî, qerbon o merasîmê dîn ra amênê viraştîş. Badî duî dî îbadet a en zîedone adaq o qerbon bî. Innî hîm guwên vetê, hîm bê guên bî.

Qernon guênîn semêdê rezatî Hommê, qerbon bêguên meyîwe, sebzi, tuteyon ra vaşon, şerab (Beng, Badi) awk, ronê zetun o vaş og buy weş dono eyînra amênê mêdon.

Hommê Sumeron.

Mitolojîyê Sumeron Gılgamesh dı Hommê og nomê yın vîyerên komî ?

Anu (An) Hommê asîmên b1, hêvêr Anu Homma gêrd o ımnê yoyınıb. Bacî cê yî Hommê hewî "Enlîl" gırotıb."Enlîl" babî î Hommon b1 o cê ibadêt bajar Nîppur dı bî.

"Enkî" Hommê zonayê

"Nîmna" Xona pîl a, day-Hamay a.

"Nanna" Hommê aşm (Ay).

"Utu" Hommê Tic, lacî Hommê aşm Nanna wo.

"Ecem"(Kuen) Hommayê Xonê (Kralice) esîlcıson (Soylu).

"Înanna" Hamayê eşq o berekêt.

"Nîntî" Sumerkî dı yena mehnê hım "cıwyakerdış" (Yaşatmak), hım "estê bîn caxon"(Kaburga Kemîğî). Mehnê Nîntî "xonım ag cıwya kerdıs dona" (Yaşatan) wa. Hetê "Ninhursarg" ra semedê leşê "Enkî" weşıb eyêra 8 hebî Hommay (Tanrica) îk amê xelqkerdış eyîn ra yew a."Enkî" vıl a qedexê ra werdîb o eyêra "Nîrhungsag" we lehnetkerdıb.Weşbîyayış "Enkî" rî Nîrhungsag hetê sonbîya Hommon ra yen îqna kerdış. Inna mesel bacî "Tewrat" dı Gensîs (Cıwyayen) dı benna konê mîtolojîyê Adem o Hewa.

Mîtosê Cıvyayene

Bawerîyê Sumeron gore, hêwêr êrd o asîmen yo bî. Bacî êrd o asîmen hetê Homan ra a bıryê. Gorê Sumerîyon Gerdun (Evren) ; hêvêr ên vêr dengız bıb o kokê inna awk ça b1, çı qêde b1 behs nekenî. Bêona gorê yın tım tım bıb. Bacî inna awk yobînayîs êrd o asîmên ra "kuê, ko"(Dag) ardî mêdon.

Bawerîyê Sumeron dı Hommê sıfıyêt inson ra îbaret bî, eyêra Homma "Anu" asîmen (Comyerd), "Kî" êrd ç(înî) bî.

Hommê Hewî "Enlîl" êrd ra asîmyen a bırna o babî yî "Anu" asîmyen gırot bîn dêst xu. Bacî Enlîl o daykê xu "Kî" bên yo o "Xonê kuê Kozmîk" vecyena werte, "Nînhursang" "Nînnah". Innî tarîx Gilgamestı inqêde yen vatış :

Bacî wext og Asîmen êrd ra kewt dur,

Bacî Êrd asîmen ra kot dur,

Nomê însôn îk nıya pa,

"Anu"ki asîmen vıst bîn dêst xu,

"Enlîl"ıg êrd vıst bîn dêst xu,

"Ereşkîgal" Kur girot bîn dêst xu o berd,

Wek wexti og kot dengizon,

Babî wexto hêt "Kur" a kot dengizon,

"Enkî" hêt "Kur" a kot dengizon "Kur" xîç hurdî kotî Kral a.

"Enkî" kapar gêrd kotî "Kur" a.

Xîç yî yo qıcık o werdî, hendê yo lapê, kapar yî yo gêrd, hır yo hendê qomîş,

Nonê (Bel) Kelekê "Enkî, sê yo hermê Tofan dı ke vîn,

Qarşî Kral awkê êmbar keleg, sê yo verg (Kurt) şimîtyê

Qarşî "Enkî" awkê pê keleg, sê yo Şîer (Aslan) dênê purye.

Gilgameş dı êsen og inson badî êrd o asîmên yo bîn ra a bırayîş dıma ame mêdon. Mîtolojîyê Sumeron gore însôn semed og amê medon, semêd xu Homon rî xızmet bıkeru. Homê Hewê Enlîl, semedê xızmet Hommona "Enkî" rî tavsîyê kerd o îqna kerd o yî'z Hommê "zexîrî" o Aşnan o Gê (Sığır) "Lahar" vıraştî. La ın wêrdî Hommon yo wext yo qêde koxe na pîyerag, eyêra hîn nıskenê yo gurerî bı bî. Hommê onyeg ço ho hîn yınîr xızmet neken o gurê rî êdra hîn hê qefilyên, ew wext şî "Enkî" ra bı rezalet. "Enkî" semedî hongironê xu bê xeberê innî koxonib. Eyêra venda Nammu o Hommê Zaclon (Doğum Tanrisi) Ninmah ra talîmat da o însôn vıraştıs yın ra waaş. "Ninmah o Nammu" bîn dengizon xorîyon ra "balçix" kerfî tîyenon o sıfîyê yın sê Hommon, la nemîrê yın çınabeyayîş ra însôn vırast o kêf ke. Pê innî kêf ra Hommon şerab şımit o bı serxweş. Semedê serxweşê rav "Nînmah" ıg însôn og verast 6 hebê yın qusır tê bı bı. Bacî însôn og "Enkî" vıraşt yez ıg kusur tê bı bî, kom aqılkêm, kom leş çot bı. "Nînmah" semedê xetê "Enlîl" Enlîl lehnet kerd.

Bawerî

Arkeoloji gore Bawerî parçeyîkew tewr kehen Însono new ! Zaf şax Zanişkî (Îlim) Tarixid Bawerî ser naw têvera u hamaz ha ser non têvera. Ma helak pey çimon Teori¹ boyn Bawerî (Yo) ra, ne ma eşken vac çik Mergra dim estew, nez çinkew ! Cimik pey Lêkolîn eno ispat neben u ayra Kalkerdiş Baweri Tebexey (Medium) bawerîd monen. Semeduk ispat nêben u Kalkerdiş Medium Bawerî dew, ma eshken pey Zanişki yeyê Bawerî (Yo) u ê sosyolojî ê Bawerî (Yo) vacik ; Tarîxid zaf ispat esteyîk „Fikir" Roh ser hemecad bi u hamaz estew, bes Cewab pêr seypê nêda. Îspat estiş ensi Fikir hemecad Arkeolojî ra yen u xo ucad nawenuk, însôn Merdon xo hawanon (ken Mezel, erşawen aya Kişt). Misal; Profesor Zgoll vonak, waxt Sumerod çew nêvatîn Xoza ra ser Cik çinkew, vatîn estew, ê bes ha kocadew ?

1. Hîn va ha Koyon berzo u Cemo dew.
2. Xora persay, va ma eşken en Kuwet id têkilî ron u kal bik.
3. Têkilî u Kalkerdiş ra dim hîn destpey ke u Îbadetxone (Tapinak) virasht, ay Kuwet dewet kerd ard xo heta, va Eno ê maw u hen ma pawen. Bes eno yew derbid nêbi, zaf Sero da xo ver. Îtad ma vînenîk Însono cerebna hem xo ay Kuwet (O) ra girebid u hemiz xor îspat bik, cayk estew u Roh merdon Ma şin uca.

Îtad ez warzenok ena Tebexad, kalkerdiş Bawerî ser, Sînor (O) bêtey, Teolojî (Ilahîyat), Felsefe, Pisikoloji, Zanişki yeyê Bawerî (Yo) u ê sosyoloji ê Bawerî (Yo) binawo ! Bes en Sinor bêtey Zanişkiyon Rohanid Kalkerdiş Bawerî ser çend mîn Miletid pey kar ben, yaz nêben, ez nêeshkeno ser Kerar bido.

Bes Zanişkiyey Baweriyo u sosyoloji Baweriyod helak Ma Bawerî (Yo) ser Kalbik, ma mecburey hayey xo bid en sînoro ser. Eger en wurd Zanişki hayey xo nêd Prensîb yaz Dendikey xo, ayok Hîn rocey verra kerd Bar xo (Yanî îddîay Objektivey), hîn xayîney ken en Söz xo u açax Zanişkî ken xizmet Bawerî, Îdeoloji xo u gêren pey Reng nayîştêver u (Nîm)-Kanunon² en Zanişkîyo, Bawerîyey yaz Ideoloji xo ispat bik u mi gore eno nerastew u ensi yew Xebat bes bena vit vit. Detlef Pollack vonuk ; Danasîn (Tanim), yanî Bawerî çinaya, verra kar Felsefeb! Semeduk Danasin kar Filosofob, rexnez bi kar hîn (Pollack, P.22) ! Platon gore, Roh yew Cember dib: merg ra dim şin Asmîno u reyna yen u Zayînid ha mîn Eysel dew. Bes ay cîwuk Roh Jiyana verînid diw, vinben (Ders, Fikir Platon u Xiristîyoney). Kannt gore Bawerî şinasnayîş Emir Îlahî yew u xo

Moral u Ethik id mîn Miletid naven. Cimik Moral u Ethik tesir tek însa ser Ken u ayra Însa hayey xo heyra zêd gereka bid Ma ser (Balans).

Ez-u-Ma, Elias, (Norbert). Hume va, Bawerî ha Tarîx Xozda da u ayra ver zaf Homay bî u bed ome Yewk id vindert. Semeduk jîyaney Însa sey Awey Cem vêrena, hîn rocey verra ser natêver u zaf çîyor Kuwet Xozad dî u en zaf Kuwet tarîxî ome Yewkid giredêyay.

Marx³ Bawerî ke Cor (Yanî ser Însa) u ayra va; Bawerî Afyon (Opîum)

Miletew (yanî hokimdar pey Bawerî millet don rafinayîş, semeduk Hîn nehekey her Roc nêvîn, vac eno Keder maw u ayra Serey xo hawanên (Knoblauch, P. 22-23 u 29). Ma îtad vînenîk Filozofo pey Mantik waşt hem Bawerî bid Danasîn u hemiz Rexne bik. Stolz von Teolojîd Însa mîyon Bawerî ra oynên Bawerî ra. Hîn, sey Sumero, bê teredut Êstîş Homa kebul kerd u ayra Jîyaney xod Pratîk (şin Comî, Dêre) ken, her Roc Kar xod (Cil dayîş xora, werdiş xod ; „Jahudî u Bisilmoney Goşt Xoz nêwen", zaf zaf Hîndî u Budîst bind Goşt nêwen u, u,..) nawen u ay gore ser Kalken. Semeduk Estew (çînkew hen bira Pers nîya) Hîn Jîyaney xo Bawerî yey xo gore vîyarnen. Cîwuk hîn konkret (Somut) tira Îno (Bawer) ken, abstrakt (Genel) erzen pêrey Însa ser u ser kalken (Stolz, P. 36). Schleimacher gore, Bawerî xo Fikir, Dayîş u Girewtîş (yanî Pratîk Moral u Ethîk) id nênawen, bes Nêrîn u Hest Gerdunser id nawen (Stolz, P. 11). Balans Ez-u-Ma zaf muhîm nîyew, bes muhîm ayoyewuk tek însa çend yaz çawa xo parçey Gerdun vînen, mîyon xod pey hesên u eno bêdawîyey Homa ra giredon.

Destpeykerdiş sosyolojî ê Bawerî (Yo), ma eşken vac, Nietzsche ra dimab. Cimik Nietzsche agêra va ; hetan anka toy Filozof gêray Fikir ayakişt ser bidpêr u îspat bik, aysi cîk cînkew. Er ma vînenîk pey ay Fikir çawa mîn milletid çî virazyay. Ayra gerek nîyew, yaz cayxod nîyewuk, kê bigêr îspat bik, çîk merg ra dim çînkew (Knoblauch, S. 34). Pey en Vatey Nietzsche Bawerî bî fenomeney Sosyal u Zonyar ê Bawerî (Yo) u sosyolog ê Bawerî gêray vîn, hîn Bawerî cawa mîn Sosyal id binaw. Xebatey zanişkî yey ê Bawerîyo Tarîxî, Sîstemî (Pey fikir Zanişkî) u Lêkolîn sera. Ayra Zonyar ê Bawerîyo zaf kon Nuştîşon kehenon ê Bawerîyo dima, hîn analîze ken u ser

nusen. U pîsikolojî ê Bawerîyo gêren vêmbik Bawerî cawa (Pozîtîf/Negatîv) tesîr tek însa kena, yar Millet endiz muhîm nîya (Hock, P.8). Sosyolojî ê Bawerî (Yoz) Tarîxî (Waxtîkid vecyaw, yaz bîw Kîtab), Sîstemî (pey fikir u (Nîm)-Kanunon Zanişkî) u Lêkolîn (Însa tekîb ken, hînid Kalken) xebetên u von, Bawerî xo dayîş u girewtîş însa nod nawena. Têvernayîş pêrey Sosyolojîd

bênatey tek u zaf Însonod Sêx (Cizgi) kaşnêbena ; Cimik her Milet (Hemî, Toplam) tek Însonon aya Milet ra xo nawena u tek Înson (z) parçeyîkey Miletew (Berger, Illouz, Reckwitz). Bes sosyolojî ê Bawerî (Yo) von; 1. Gereka en dayîş u girewtîş Înson (Yanî ena Livey, Hereket Înson) xo rast fenomeney Bawerî bik u ê 2. Mîn sosyalid (Miletid) xo binaw, biasêw, bêr vînayîş, nekî Sosyologo teynar, pêrey Însonor (Kehrer, P. 11).

Ma pey yew Mîsal naray Sîniro bênatey en Zanişkî yon Rohanîd binaw; însone ma zaf hîn bisilmoney u şin Mekke. Eger ma pey çîm Teolojî boyn tira, mak vac, eno yew şert bisilmoneyew, pêrey bisilmonor ferzew u kom şêr Hec deyn xo don. Eger ma pey Felsefe boyn tira, mak vac, semeduk Înso xo bisilmone kebulkerd, derdormarey Hîd zaf bisilmoney estey, eno bîw sey Moral u von, ti „gereka" eno bik. U pey Îdeolojî, mak vac, bîleka şin Mekke u Soudî ken zengî. Pey pîsikolojî mak vac, însone ferz xo ard ca u rehet bîw. Pey Zanişkî yey Bawerîyo mak vac, rocak Bisilmoney vecyaya u hetan Er ensi çîk mîn Bisilmonod pratîk ben.

Bes pey sosyolojî ê Bawerîyo ezik Fikir Max Weber ra girebido u vaco; verney (Prîmâr, Bingehî) heme cî ena Liv Kuwet xo Kîtab bisilmono (Koran) ra gêna u en Kuwet tesîr Jîyaney Bawermendo ser ken : 1. Bawerî zemonîkid omeya Nuştîş, bîya Kîtab u tede eno Nusyaw u 2. ay Înso ena Bawerî kebulkerda. Eyn Reyser ez eşkeno Fikir Durkheim ra girebido u vaco, helak însone şêr Mekka u tepa bêr, heyna zêd aya Grup ra giredêyen u kîmet „symbol" hîz zêdên ; Hîn ra hen von Hecî (Hec Wusif, hec Fatma u). Îtad ma vînenîk, Hereket (Livey) Înson hem fenomeney Bawerî u hemiz mîn sosyalid analîse bî u sey Teolojî yaz îdeolojî analîsid Kîmet (Posîtîv/Negatîv) nêkewt de.

En Dayîş u Girewtîş (Davraniş) Înson fenomeney Bawerî ser xo zaf zaf cayod nawen ; Ma corid va, Jahudi u Bisilmoney Goşt Xoz nêven, bes eno Xirîstîyonor mesela nîya. Zaf lokantay Bisilmono estey, tede Rekî, Bîra u Mey nêroşêna, bes Xirîstîyon Mey şimnen. Îzdî keyney xo nêdon ay bîno u hîn ra keynaz nêon. Jahudî u Bisilmoney Lacon xo Sunet ken, bes ay Bawerîyon bînod ensi Cîk cinkew, u, u,... Ma îtad vînenîk pêrey en Zanişkîyey Rohanî oynên eyn „çî" ra, bes her yew şîbakey xora oynên tira u ayra cîwuk yew şax von, aya şaxa bînir nêben. Bes helak ma Sosyolojîd Bawerî (Yo) ser nusen, ma mecburey (Bicerebin) ay Zanişkîyon bîno vêmbik, ser bintêvera u ê xo bewlî bik, çimik Ma pey teoriyon xo xebetên u Lêkolîn ra oynên ena Fenomeney sosyal ra. Yew pêrdayîş Rohanî bênatey en Zanişkîyod estew u Sosyolojî hama xortew, eger ma Felsefe u Teolojî ra bintêvera. Ayra Sosyolojî bêkîmet (Bêwujdo) oynên Fenomeney Bawerî (Yo) ra, Kalkerdiş însone pey hîpoteso analîs ken, Dayîş u Girewtîş Însonod nawen u ser nusen u kalkan.

1 Ez itad ne pey Teoriyon metafisik, bes pey ê Sosyoloji nonotêvera u aygore nuseno. Teori Sosyoloji von, semeduk ma bieşk vac, en Teori è sosyal (Milet) ew, gereka Tebexey Dayîş-u-Girewtîş însone bênuştîş, çawa pey en dayîş-u-giretîş nizam Ciwak (sosyal Düzen) virazên u xo çawa bedelnen (yani Neweken).

2 Kaley (Nim)-Kanuno (Ne sey Zanişki yon Xoza Matematik, Fizik" cawak Kanun virazen, mesela ez cik dest xora berzo hemecad kon erd u ayra hemecad Kanun Xoza kebulben) u Reng nayîştêver en wurd Zanişki yod rocey verra cay xo girewt ûhetan Er pey xebat bena. Îtad ma eşken vacîk, kom en Prensib kerd Rêber xo, bîw bêwujdo ! Cimik hîr hen muhîm niyewuk Nuştîş hî ra kom çend decen yaz nedecen. Hi warzen vêmbik u binus !

3 Ayra Marx gore gereka Însone pey îdeologî Bawerîd bidpêr. Cimik Îdoolojî hedef hî enakişt ew (nehekey bênatay însone ser Erdod bena u eger havanêkuz, bes gereka zaf zaf kem bik) u Bawerî gorez nehekeya, bes Însone eno Keder ra giredon u hewaley Homa ken. U ayra Cîwuk hîn eşken bik, nêken (yanî pey Karnêken).

Bibliyografi:

Zgoll, Annetta 2016. „Ders Mezopotamya" ser, Uniwersîtey Göttingen.

Pollack, Detlef 2017. Kovar ê Bawerî, Ciwak u Sîyaset. Stolz, Fritz 2001. Temel Zanişkîyey ê Bawerîyo.

Knoblauch, Hubert 1999. Sosyoloji Bawerî (yo). Durkheim, Emil 2007. Form Bawerî Jîyan id. Weber,

Max 2010. Ethîk protestano u Kapitalismus. U 1912-1920. Bawerîyon Dinyad Ethîk Ticaret Illouz, Eva

2019. Key Heskerdiş Decnen. Berger L, Peter 2011. Dewet Sosyoloji. Reckwitz, Andreas 2020. Peyney

Xeyal, Sîyaset, Aborî u Cand ê Moderna Peyîn.

Burhan Ismailoğullari

Ayendê (Gelecek) pê ğeyaluna nîyena pîyera

Ğeyalkerdişê ayendê di çîyo gi bêmumkun êsen eya gi wazyena o hevêra vênayîşa. Ğeyal ma însunun munên hewî ğêllî. Wexto gi ma bînatê yegun héyat ra viyerên, ewi wext ğeyal ma dest ra rişyên o sêr êrd ra bên vîla.

Ruejêg bêla hewê ğêllî bêşk sarê xwi êrd ra berz kir, la xuser binêk zuwara bêşk bîcûy. Ğeyalêg ma hîş xu di nê rue o hêw ğêllî gi ma bezrê yin eşt êrd ewi wêxt xebat o miqatbiyayîşê wazên. Eg ma niêške xebatê yin cîr bîyar ca ewi wext hêvîkerdişê a wet ma dest tibê nîmunen.

Ğeyal hîşê ma di bên pêda o sêr zerrê ma wa bên ğîdar. Îsunêg ğeyalkar tarîx Îsuniyet di zaf qedirgon yo cê yin estu. Medeniyet gi ma hê tê cûyên, vêrserşiyayîş Îsuniyetê yekunê yê, ma dêndar ğeyalkarunê.. Ek ğeyqlkarun'ra nebînê bêla hamara gê ma ay mağarund bîcûyênê.

Fen, tabiat, sosyoloji.. derhéq îlim di kom quêl îlîm ser ra ben wa bîb, çend zonayê hunêrwon umê viyêrt, pîyorinê yin yo heta ğeyalkarib. Îsun ğeyalkar çîyo gi hedre ra niheyen, êhnena zîyed rindê'yê piratik o kerdên wazen o hîişar xui şertun zamun ra qerefnên o serbest verdên.

Hunerwon Samuel Morse (1830) hun xu di ğeyal kerd bi o yî dima telgraf pêda bi. Graham Bell (1876) dî tèn senî êhend kîlometre dur ra êşkên yo bîn di qîsê bikêr ? Ğeyal yî kerd o tîelefun pêda bi. Guglielmo Marconi (1894) nii tielgrafa, ni pê tîelefun hîeya, tîelefun bietiel pêda bi.

Îsun ğeyalkar aqîl yî zaf zîvîk, cengaweru o bîna xof nîken o zaf xuseriku, xui bin dêstun nîfînen, xuwa cuar yo kêş qawîl nîken, Muedimi ho yo gêrayîşêya bestê, yo qoğe da gîredayê.. Îsun gi tibê dêst yi di çin bi o biyer buwer, pîzê yi vêşun munen. La ew îmsun gi ğeyal nunê xui o rîsq xui nîken ; pîzê yi o gon yi pîya vêşun munen. Pê çinyayê mal/mülk o kar/guri yo millet feqîr nihesibyena. Aya millet gi ha wahar zonayun, musayun, hunerwarun, xuwa vêr ek wahar ğeyalkarun xui nivêc ay milletun bînun ra pê munena, hêwna xui ra xêr nivênena. Îsun gera îdealun/ğeyalun xui warver nîverd. Ruejêg illa gi ay ğeyal destun ma tepîşên o arêq çarê ma gen esterên.

Ez niştê xui pê vatê Barbara Sher biqêdên ;

“Îsun gi kot bîn dêst, gera hêvêr bêşker ğeyalun xu di azadiyê biwaz”

Sirri Bukebudraç

Azarîyê Nato Yê Îsveç O Fînlandîya

Malumog NATO Herb 2. Dînya ra pê nîyo rwi o helhezir 30 azê yî êsti. Îsveç o Fînlandiya bad in herb byehet mendî o nye azatîyê NATO, nye zî inê Paqtê Varşova qewil kerd. În wîrd devlêtîz heya înkê byehêtîyê/byeterefîyê xwi vîn nîkerd o politiqê dengî bênatê in wird teşkîlatun eskerayîd teqîb kerd. Bad vilabîyayîş Sovyetun o Paqt Varşova zi îhtiyacîyê azatîyê NATO hîna bî kêm o in serrun pêyinund yo heta Amêrqa, Îngîltêre o Qanada semêd herakerdîş o zixmkerdîş NATO xêwityên, heto bîn ra zi dewletun bînun ê Avrupa qalê mêrg mêzg NATO kêrdîn o gêyrên newira yo Ordî Avrupa pyeran o inê ser newi yo teşkilato askerî rwêni. Îna mesla seriz mûnaqaşê pîl o xwêrî bênatê Yotiyê Avrupa o Amerqa'd dewum kêrdîn o sebebun Brexît (Yotiyê Avrupa ra vêjîyayîş Îngîltêre) ra yo zî ina mûnaqaşîb. La meslê azatiye Îsveç o Finlandiya'g bad destpêkerdîş herb Rusya o Ukrayna kot rwejevê Dînya, pe yo fekîya zixm umê zun o ser qê munaqaşi nyibi. Çimçira ; yo heta in wîrd dewletundîz tersêko pîl hêt Rusya ra peyda bi, het o bîn raz yo-di îstîsnun ra wet dewletun Avrupa, ayîg azê Yotiyê Avrupa o ayîg iz nî vatê pyorin yobi. Îna meslad bênatê Avrupa wo Amêrqa dîz nyê yo şüphi, yo munaqaşi ya zî yo îxtîlaf çinyeb. La semêd azatiye dewletun newun, yotiyê vate pyorê dewletunig helhezir azê NATO yê, şarta. Têna yo aza zî veto bikir şertî azatîyê dewletun newun nyena ca. Ayra zî qewilkerdîş Tirkîya şartu. Tirkîya zî qayîla in firset semêd nixsunîyê xwi bişixwiln.

Heta înkê 30 azun NATO ra 2 dewletun azatîyê İsveç o Fînlandiya qewil o tesdîq nîkerda. Yo Macarîstan o aya bînîz Tirkîya wa. În wîrd dewletun îz ina meslad fikîr xwi kerdu eşkera. Macarîstan semêd tokîlîyê xwi wo Rusya'wag zaf müsbet dewum kena o zyedra menfaat Macarîstan temin kena, qayîlug ina tokîlî hîna verd beru o menfaat millete xwîz bidu dewumkerdîş. La heto bînraz Macarîstan azê Yotiyê Avrupa wo o wxiser têna nyêşkeno serbest tyebigêro. Î aşmun pêyinund yo tazyîq o zaf pîlîz hêt Yotiya Avrupa ra ho nîyenu Macarîstan ser o qêdog êsen in tazyiq heta qewilkerdîş o tesdiqkerdîş Macarîstan îz eg dewum bikir. Î rwejun pêyinund hukmatî Macarîstan kerd eşkira ki : aşmê Edarî serrê 2023'id azatîyê wîrd dewletun îz byaru meclis o tesdîq bikir. Qêdog êsen menfaat Macarîstan'ig Rusya serra umên ca, Yotiyê Avrupa swêz caardiş yin do Macarîstan. Taleb Macarîstan o pil emniyet enerjib o meslê gaz tabiid têna Macarîstan nye, la zafê dewletun Yotiyê Avrupa pabestê Rusya ye. Ayra zi emniyet o garantikerdîş gaz î demun pêyinunid meslawa en pille sîyasetê sêr erdun o tokîlîyê bênatê milletun a. Yani Macarîstan meslê gaz o waştê xwiw bînîg dê caardiş o bad ayêz swêz tesdiqkerdîş azatiyê Îsveç o Fînlandiya da. In swêz gweri aşmê Edarîg ha ma vera Macarîstan azatîyê wîrd dewletun îz an meclîsa mîlli o dun tesdiqkerdîş.

Bad eşkerakerdiş tesdiq azatîyê Îsveç o Fînlandiya wog Macaristan un ca, Tirkîya têna munena. Îna nuxtad îz servinertîş o tehlîlkerdiş şertun Tirkîya yêg semêd qewilkerdiş o tesdiqkerdiş azatîyê NATO yê in wîrd dewletun zaf mwihîm yo ca gen. Rwejê ewîlîg azatîyê Îsveç o Fînlandiya bîya eşkera, Tirkîya tay şêrt nê yin vera.

Tirkîya in şêrtîg kêrd eşkera, Amerqa o Yotiyê Avrupa semêd müzakerê in şertun qerar destpêkerdiş dîplomasî gwiret. Netîcê in dîplomasîd 3 hemî dewlêt 28'î Hezyerun'ê 2022'id bajar Madrid'id umê pyeser o pêniyê in müzakerun o kombîyayîşid "Mutabaqat o Hîrlengez" umî înzakerdiş. In Mutabaqat gweri; wîrd dewlêt (Îsveç o Fînlandiya) talebun Tirkîya unî ca o Tirkîya zî azatîyê wîrd dewletun tesdiq kena. Mutabaqat o Hîrlengezid şêrtîg hîri dewletun qewil kêrd, cward umê umartiş. In şertun ra tay heta înkê ume cazî. En mühim şertunîg umeya ca, wedartiş qerar hukmat Îsveç og manî rwetiş sîleh o parçun sîlehun ig ihtiyacê Tirkîya pe bena. In yo ambargo yêk serrê 2019 ra nat umên şixulnayış, malîyêt yiz zaf gyirunib o in samed ra Tirkîya zararê ko pil dîn, dîya wera. Meslê îadekerdiş şexsun ig hê lîstun terörde, hêt Îsveç o Fînlandiya ra hema yo gwim nyîerzîyawa o mûnaqaşê ina mesla hema zi ho dewum kena.

Het bîn ra meslê tîyarun F-16 o F-35 îz yo qêdi bêstyena meslê azatîyê NATO yê Îsveç o Fînlandiya ra. Tirkîya fîrset ig eşt xwi dest cad, dest bazartîye in tîyarun iz ra pêkerd. Malum og Tirkîya wertaxê proje tîyarun herb F-35 îb. La Amêrqa nye in tîyarê nye zî perêg Tirkîya semêd in tîyaruna debi, pêdsar nyidê. Hetta sera zî sebêb gwiretiş sîstemun S-400, go Rusya ra ume gwiretiş, müeyyîdê/ambargo nê Tirkîya ser. Helbikhel êrnayîş sîstemun S-400'd Amêrqa Tirkîya mejbur kerd. Çimçira Amêrqa'g (Yaz hukmat Obama) sîstêm Patriotun nyida, Tirkîya bad yo dîplomasîya derg o girun rap ê mejbur bî, in sîstemun S-400 bîru. Vêr gwiretiş in sîstemun îz yo mücadeli wo cehd o pîlîz hêt Tirkîya ra dîya, la müttefîqun Tirkîya yêg azê NATO yê yo cewabo müsbet nyida, Tirkîya Rusya ra in sîstêm gwirêt o dê ardiş. Innê serra zî Amerqa Tirkîya proje F-35 ra vet o

nizdê 1,5Milyar \$ perêg heq yêb têpya nyidê o ina mesla zî otîr cemedna. Nye azatîyê NATO yê Îsveç o Fînlandîya nye zî yonê mesla îmkun in heq Tirkîya nyida. La Tirkîya semêd tesdîqkerdîş azatîye î n wîrd dewletunîd şêrt F-16 îz nê Amêrqa vera. Helbikhel in firsetid meslê F-35 qê şert nyina rwi, yo muammawa o ço kes sebeb nyezun. Müzakere o kombîyayîşig heta înkê ina mesla ser virazîye hema nyirasê yo netici.

La huncîz meslê F-16 ha meslê azatîyê NATO yê Îsveç o Fînlandiya bestiwo o qêdog êsenu, Amêrqa dayîş tîyarun F-16'îr razîya, la 29 senatör Cumhuriyetperwerun o Demokratun Senatoy Amêrquad vatê xwi kerd yo o hê vêra dayîş in tîyarun mücadeli kên. Hetta müşawîr hukmat Amêrqa wo vêrîn John Bolton teklif NATO'ra vetîş Tirkîya ard rojev, feqet îptal kerdîş azatîyê Tirkîya yo xesaret o nuxsunîya pîl zerre teşkilat NATO'd un mêdun o otîr tiwê virazîyu se, NATO seqet munena o Îsveç o Fînlandiya zî NATO'r çwegum nyibên. Herçî Polonya o Romanya rolê qeriqwêltîye Tirkîya wag vera Rwejeveto Myunîn, Rwejeveto Dwir o Afriqa ha una ca, wazên îz, Tirkîya NATO'ra cyabu, yo vengunîya pîl virazyena. Hetu bîn ra Tirkîya zerre NATO'd hêt kûltür, medenîyêt, coğrafya o tarix o vêrinid yo zêngînîya rengîn temsil kena o bye Tirkîya, NATO'd tekrengî, tekvêngî, tekkûltürtî o yohêtî hukum kêna.

Azatîye î wîrd dewletun ig umê rwejev, teşkilat NATO hîvî kêrdîn kî Tirkîya o Macaristan heta pênyê serrê 2022 îmza kêni o ina mesla hal bena. La aşmê Siwat 2023 ha qêdîyena o nye Tirkîya nye zî Macaristan tesdîq nîkerdu. Him Amêrqa o him îz Yotîyê Avrupa wo dewletun Avrupa yê bîn zaf yên Tirkîya ser o wazên yo hel ver ina mesla biqêdîn. Macaristan aşmê Êdar îg ha ma vera swêz qerar o tesdîqkerdîş azatîyê wîdr dewletun îz dawa. Tirkîya zî şixwilnayîş Mekanîzma Daîmî yê Hemkarî yê Tirkîya-Îsveç o Fînlandiya wazena o qayîla ina mekanizma yonê mwidi dewum bikir. Hate go waştê Tirkîya yêg in Mütabaqat'id umaryê byêr ca o bad ayê azatîye î wîrd dewletun îmza o tesdîq bikiru. Kombîyayîş o müzakere wo zîyarêt zafhêtî derheq ina meslad hema zî hê dewum kêni. Qêdog êsenu nye Tirkîya êrzyena o nye zî Îsveç o Finlandîya tevêr î n teşkilat NATO'd vêrdîyênî. Macaristan îz verra vêjyu se Tirkîya ina mesla ser çendêk êşkêna israr bikiru, belli nyu

Îna nuxtad Tirkîya têna menda o sênî tyegêyrena, rwêjî, aşmî ya zî sêrrîg hê ma vera eg bimwêjn.

Yücel BARAKAZI

Pêdima

Wexto ke ti kewena mi vîrî
Dêsanê kerayin de gulê sûrî abenê
Boyêka weş vila bena pêdima
Yew wisaro rengîn beno vîrardişê to.

Xeyalê resayîşê to de ez yew vayo
beredayî ya
Ca bi ca, dem bi dem gêrena
Aşmêka rijîyena versîya rincanîyê mi
ser o
Zerrê mi de şîrêka nimite
Û pêdima sey yew maro lefîyaye
Yew rayîro herikîyaye...
Ax her awir de heredîyayîş
Her qale de yew lome...

Yew hetê mi de adirêk qerisîyeno
Heto bîn de awe veşena
Çi halêkê ecêb bi
Her çî seracer bibî to ra pey...
Labelê wexto ke ti kewena mi vîr
Yew wisaro rengîn verar şino mi ra
Boyêka weş vila bena pêdima
Û dêsanê hesretî mi de gulê sûrî abenê.

Newzad Valêrî

Çime : Sohrab Sepehrî, Kitabê “Mergê Rengî”

(Marge Rang)

Not : Qerpelas : Qela (Karga)/Aso : Ufuk/Gam : Adım

Serab

Tîje esta û çolêko hîra !
Çino tede ne dare û ne vaş.
Bîla vengê qerpelasan
Bar kerdo û şîyê heme vengî na gelî ra.

Perdeyo tozin û herrin ra dima
Nuqtayêka sîyaye lerzena dûrî ra:
Çimî eke biewnîyê vernî, vînenî ke
No yew merdim o, şino rayîr ra.

Wucudê ey heder bîyo, kar ra qerifîyayo
Ser û rîyê ey ser o erzîyayîyo herr
Têşanî ver ziwa bîya qirrika xo
Lingê ey yê rut-repalî birîndarê telî ra.

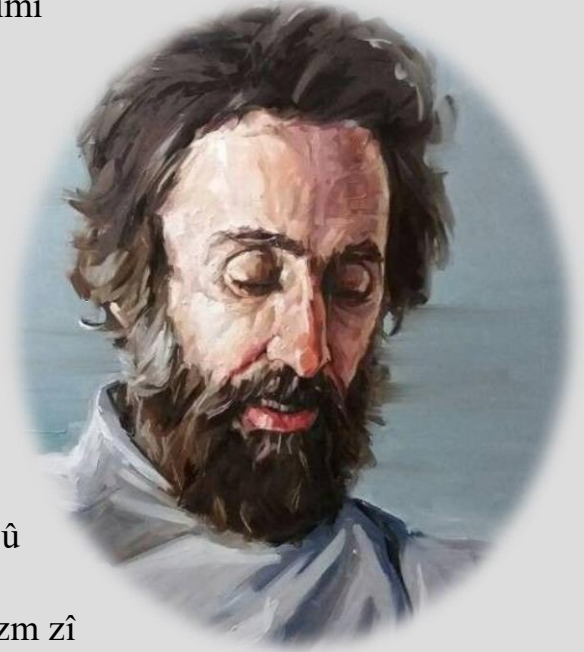
Her gama erzeno vera asoyî
Çimê ey deryayêk awe vînenê
Wexto ke bineykî rayîr şino
Fikirêno ke hewnêk dîyo.

Bîyografi Sohrab Sepehrî

Şaîranê tewr namdaranê Îranî ra yew o. O serra 1928î de bajarê Kaşan de ameyo dinya. Ey Fakulteya Huneranê Bedewan de beşê resimî qedinayo. Ey demêk memurîye kerda. Eleqeyê ey bi şîire û resmî ya estbî, kes eşkeno vajo ke hem resim de hem zî şîire de hunermendêko erjaye yo. Hem şîirê ey weşanîyayê ûseba şîiranê ey bernameyê taybetî virazîyayê ; û heto bîn ra zî resmê ey pêşengehan de ameyê pêşkêş kerdene.

Dewro peyên de sey zafê şaîranê reformist (Innovator, Yenilikçi) Îranî, o bi xo zî tesîrê Nîma Yusîç û Tevellelî de mendo. O qalibanê klasikî yê şîire ra teber ; form û uslubî de bîyo yew nefeso newe. Şîira ey de qasê mîstîsîzmê rojhelatî, mîtolojî û îrfanê rojhelatî; hunerê rojawanî û rêça komkerdişê zanayîşê rojawanî, tesîrê ekolê surrealîzm û naturalîzm zî xo mojnenno ra. Sepehrî zaf welatan ra gêrayo. O welatê sey Hîndistan, Japonya, Fransa, Îtalya, Yunanîstan û Misir de mendo.

Kitabê ey o ewil, *Mergê Rengî* serra 1951î de weşanîyayo. Bitaybetî kitabane xo yê sey *Sedayê Payê Ab (Vengê Lingê Awe)* û *Hecmê Sebz (Hecmê Keskî)*, ke serra 1970î de weşanîyayîbi, o ameyo eşnawitene û o meşhur bîyo. Serra 1977î de kitabê xo yo peyên *Ma Hîç, Ma Nîgah (Ma Hîç, Ma Awir)* ya eserê xo heme kom kerdê bi nameye *Heşt Kitab* weşanayê. Şîirê ey tercûmeye zaf ziwanan bîyê. Şîira ey nika ziwanê kurdkî de lehçeya kirmanckî (kirdkî/zazakî) weşanîyêna.

Şîira Sepehrî, Îran de verê cû, zaf rey rexne bîya ; sey xirabvîn (pesîmîstîk) û komel ra û rastîye ra dûr-mende ameya pênas kerdene. Labelê badê cû aheng û vengê şîiranê ey, musikîyê çekuyanê şîira ey, xorînîyê vatişî û eleqeyêke ke mabeynê eşya/obje û mana/konsept awan kerdo... Sayeyê nê çîyan namdar bîya.

Sepehrî, edebîyat û xususen şîira moderne yê Fariskî/Îranî de wayîrê vengêko taybet o, heme cayê dinyayî de yeno şinasayene. Sepehrî 21 Nîsan 1980î de wefat kerdo, la bi şîiranê xo bêmerg o.

Newzad Valêrî

Lawika Memikê Kulavî

Ax kila mi wakila mi
Çi persena
Derdî estê giran dirvetî estê xorî
Yê ma giran ra giran xorî ra xorî
Gegane omnonê mordemî beno
zimistan
Kistoxê rindekîye insano na dewr de
Her keşî rê rama heqî
Marê vorayî derdî asmen ra

Hekatade bêemsala yê memikî
çi persena cigera mi namê xo memik bî
Memikê kulavî 95 serren bî
Mazra sure ra bî
Tertelê hîrisûheşt ra xelaşay bî
Serre 95 bîye
Wastenê şero çolterage
Hete eskeru ra pêcerîya

Cirê se bî
Aqilê mordemî nêceno
Aonê mordemî nêçerexîno vazo
Nala ap memik ebi kokimîya xo çiza
Vake mi bixelesnê se beno bira
Lawo sima de gonî nêmenda
Venga wayîrî da pêneheşîya
Dewizu vengê hesna
Tersu ra xo naro qerrenî
Dûr bo dûr bo sene merdena
Merdena memikê kulavî
Persmekerê qalmekerê
Hêqata memikî hona ramena
Weso hona roy verdero memik

Gonî sona hata verê mîye qefçilîye
Hama bîrûbazarê mordemîye de nîya
Çike herb de her kes qilêrino
Çike herb de her kes pako
Eman eman eman sene mordemîya
Ne gosê xo estê ne çimê xo

Nêzon hama belka kî memikî vato
Çîye gunê rind bizonê kistox
Esqê weşîye to de çîno gonewer
Beno ke ben boka verg û hesu
Beno ke ben boka qersuna to
Ez onca kî herdê xora hasken
Ez na weşîye ra nêtexelîn
Ey herdê mi ez to paçken germ û
nerm
Ha sima rê hêkata ap memikî

Memikî va ya sultan bava
No sene zulmo binê linganê to de ma
onceme
Ti wayîrê kamya hetê kamî dera
Key bena eskera nurê xo dana ma
Ya sultan bava ti sultanê kamya
Lawo herhal dezgê to de
Marê loqmê weşîye nêmendo bavayê
mi
Mezatê xozatî persenê dîna ma
nêvirajîye
Rijîye her tim ondêrê mezatê xozatî
de

Çi persenê lawo
Se ke nêva namê xo memik bî
O kî xozatiz bî memikê kulavî
Serre 1995 ebi xo kî 95 serren bî
Tam 57 serrî hîrisûheşt ra tepîya
Hetê eskerunê tirku ra pêcerîya
Dare ra giredîya û caverdîya
Hama teyna nêmend
Çi xezev çi xezev
Hetê verg û hesu ra bî pirtley û werîya
Yane kot ke sarê ma cira bî roşîya
Memikê ma onca oca kişîya
95 serren ap memik
Rî sipe û cansenik

Ebi na tore virare fişte herdê xora
Memik herdê xo de vileşîya ro
Ha sima rê hekata ap memikî
Endî şa giredanê hêf cenê
Naye xorê sima zonenê

Mi ra persmekerê mi ra persmekerê
Ez saîru
Çike barê mi dezo
Ez saîru
Çike dîn îmanê mi rezo
Haskerdene kî her dem esqo gulin nîya

Kamer Söylemez

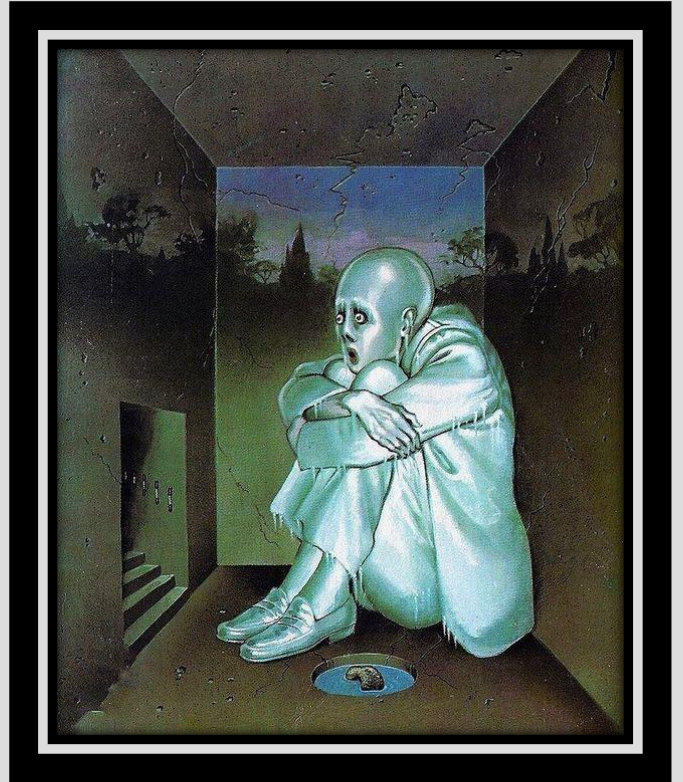
Zonabîyayış (Ayabîyayış)

Zonayê, rî êrdona zaf ca di mîsyonê xwî arda ca o kerda temom. Çend di kêmasîyê bîbî se Frasa dî vîcya o ucara dînya ra bîya vîla. Zonayê tarîxê xu zaf khona o torî felsefîya vîcya werte o zonayêd pêrs êstî. Ek zonayê di mezg azad se uca hîn vernî ço neşken bîger.

Honca çîk asan nîyo, zaf zuwar zonayê benna o nîyema pîyesera. Mîsal mêrg Sokratês. Webehet Sokratês çînêb ? Sokratês ra vatyê " ti hê cuwonon rahar ra vecên o ti hê qarî oterîtê dîn vecyên". Sokrates torî merdimon kotyê dehkere o yinîr pers, xupers musnênê. Innî zonayê yî bî sebebê mêrg yî o hettona talabê yî Platon dewom ke.

Ewik serverê zonayê ken, ewî tim tim nê heps, nê amo kîstîş. Pîyerê dînta dî sê cêyo aqîbêt zonayî.

Alî Şerîatî vo kî : Çiron mî yo dîk yî bîb, yo dî ruwêc vêng yî bîrya o mî mereq kerd bî. Ez çîron xwîra perso mî va dîk qê ho nîvenden ? Çîronîz yîra von kî zaf rora venden eyêra mî bîrna. Alî Şerîatî fehm kenog "ewîg rora ken aya" ewî mîren ! Çîqêde yo aqîbetîg Alî Şerîatî wezîk suyîqast ben

Ayabîyayış torî yo kombîyayîs nî, rê rê torî çêq yo têna'îg kuwena tîe. Marîn Luter Kîng "kombîyayîs " sayê yo otobus dî destpê ke. Wez suyîqas bî.

Mahabbad Gandhî qarşî xîrabînê tekoşîna aşî o pasîf vîraşîr o ayabîyayîş vet wertî, la honca suyîqast bî pê.

Innî ayabîyayîşê senî dînya dî sobna heremon dî vîrazyê se, welat ma dî'zîg ama vîraştîs o nîyapîyera. La pêniyê yîn pîyer monena yo bîn ; merg, îdom, suyîqast ! La honca sîstêm çend totalîter o wusk bî wa bîb, ayabîyayîs o zonayê honca vecta wertî. Servêr ayabîyayîşon pêniyê xu bîzonîz ayabîyayîşê çerrê nîvînderta.

Selim Baluken

**Zeynel ombaz samedê
şarê xwî tim bicuyî**

**Top Outlet GmbH
Industriestrasse 218
3178 Böisingen
Schweiz
İsvîcre di Hamît
Bukebudraç**

SPONSOR MA

**Deza şîma ra vono ;
Pîya Bîn, Pîya Bîn**

**Çolig, Xarpîyet, Dersîm, Muş, Amed, Wan, Semsur,
Erzîngan, Gurgum, Îdîr, Qers, Hemedan, Kirdmanşah,
Hewler, Kerkuk, Dahok, Suleymanî, Zahok,
Halepçe, Afrîn, Kobanî, Derîd, Qamîşlo, Mahabad,
Serdeşt, Merîwan, Urmîye...**

**Ez inkê-uca kê xwî di bênî
Ez hune vêr dayikê xwî di bênî
Sare mi sêr çaqê ti di bênî
Dayê ez qirbun ez dur menda**

Biro Aris

**Murat Yıldırım ,
Altat Döner o
Boulangerie Melîs
xasyeka şîma estî**

MA'Z ÊST

Dayê dayê birîndarê
Heywax dayê heyeax dayê
Bêbextî bî comyerdono

Êzo qırbon sazî xwî bîcen
Zimo zim ha zimo zim

